Poštnina plačana

Ljudski tednik

Izhaja vsak petek
Uredništvo in uprava
Trst, Via Carducci 6

Leto I. štev. 3 Trst .8 februarja 1946 Cena 5.-lir

Slovenska obala

Ob Tržiča do Trsta je obala slovenska. Slovenska, ker je naseljena s Slovenci.

Na koncu 6. in v začetku 7. stoletja so se na teh bregovih Jadrana naselili naši pradedje. Našli so jih puste, ker so se Romani preselili na zapad ali pa se zaprli za mestna obzidja. Slovani so ustanovili svoja naselja. Njih imena so tipična za najstarejše slovenske naselbine in dokazujejo, da je njih poreklo čisto slovensko: Občine, Prosek, Gabrovica, Zgonik, Brišče, Cerovlje, Slivno, Nabrežina, Devin.

Zgodovina ni spremenila etnične strukture slovenske obale, ki je ostala do danes slovenska.

Ta obala je del naše zapadne meje, ki je ena med najstarejšimi mejami v Evropi. Ona deli od furlanske ravnine mesta, ki so naseljena tudi z italijanskim prebivalstvom. Zaradi tega so ta mesta del slovenske zemlje; od nje so odvisna, njej pripadajo.

Naš človek je priklenjen na to obalo. Od nje živi, na njej dela že stoletja.

Orodje naših ljudi je dvojno. Orodje, ki služi za obdelovanje polja in orodje, ki služi za ribolov. Kmetovalci, vinogradniki in ribiči so ti naši ljudje vse ob naši obali, ki gre od Trsta do Tržiča. Okopujejo svojo zemljo, gojijo svoje vinograde in z ribiškimi čolni gredo na ribolov, da preskrbijo hrane sebi in drugim. To se dogaja že stoletja, dan za dnem, pozimi in poleti, jeseni in pomladi. Rod za rodom se je trudil, rod za rodom se je neprekinjeno mučil, rod za rodom se je razveseljeval lepote morja in Krasa. Delal je od zore do mraka, od mraka do dne. Zvečer se odpravijo ribiči na lov. Odveslajo na svojih čolnih ven na morje in daleč zunaj lahko zagleda popotnikovo oko dolgo vrsto lučic, ki so razvrščene kot dolga veriga na obzorju. To so naši ribiči, ki so vrgli mreže tam zunaj in sedaj pričakujejo plena. Jutri bo zopet težak dan, treba bo doma marsikaj opraviti, treba bo pregledati mreže, jih popraviti. In tako žive naši ljudje skoro brez počitka. Tudi ta napor jim je izklesal obraze, a njihove oči so žive, še pri starih ljudeh so žive in zdi se, da ne morejo nikoli ugasniti. V njih se je nabral ves žar sonca, neba, morja, skal, trtnih nasadov, kipečega mošta, zrelega, plemenitega vina. Življenje ob morju je prelepo, je živadno, je raznovrtsno, kot je lepota morja vedno menjajoča. Tako življenje, v takem okolju, ohrani svežost duha in ta svežost je zapisana na licih, je zapisana v očeh.

Za to svoje morje in za to svojo kamenito obalo, za svoje življenje in delo, za svojo svobodo in pravico je naš človek v zadnjih letih zagrabil za orožje. Hotel si je izvojevati pravico, da lahko sam o sebi odloča, da lahko sam sebi določa, kakšno naj mu bo življenje odslej. Ne mara, da bi preko njega vodila pot osvojevalca, ki hoče gospodovati tam, kjer ni nič njegovega, ki hoče izkoriščati tuja ljudstva. Naš človek se je boril za svoje in tudi za pravico drugih. Hoče svojo pravico, noče pa kratiti pravice do življenja drugim. Sam želi pomagati, da bi imeli tudi drugi svoje lastno življenje. Sto in stoletni trud in trpljenje sta ga oblikovala in mu dala tako miselnost. Zato je naš narod danes svež. Tudi tu se bo gradila naša slovenska kultura in morje bo obžarevalo vso slovensko pokrajino.

«Moj rod zre v svet skozi veliko okno» pravi Oton Župančič. To veliko okno v svet je naše morje. Drže ga vedno odprtega naši ribiči, naši mornarji. Dober del svojega življenja preživijo na morju. Tam so kot da bi bili doma. Njihova ladja jim je kot domača hiša.

Kontoveljski portič

Ribiči na delu

FRANCE PREŠEREN

Letos dne 8. februarja je minilo sedem in devetdeset let, odkar je v Kranju na Gorenjskem umrl naš največji pesnik France Prešeren. Ta dan je postal za vse Slovence pomemben kulturni praznik, saj je bil prav Prešeren tisti, ki nam je pred vsem svetom priboril kulturno legitimacijo. Njegove Poezije, ki so izšle l. 1847, čeprav so bile dotiskane že konec prejšnjega leta, so našo dotlej še skromno poezijo na mah dvignile na stopnjo evropskega pesniškega ustvarjanja. Z njimi se je postavil Prešeren ob stran največjih oblikovalcev besedne lepote, in kar pomeni na primere Angležem Byron, Rusom Puškin ali Poljakom Michiewicz, to pomeni nam Slovencem France Prešeren. On je naš osrednji duh, čigar pesem je postala ne le potrdilo naše kulturne in s tem tudi naše narodnosti, ampak pomeni hkrati simbol našega hrepenenja po lepoti, po tej skrivnosti, ki nas združuje z najgloblji bistvom vsega, kar je. Zato je sleherni jubilej, ki nas spominja tistega, ki nam je vse to dal za ceno svoje srčne krvi in priboril z žrtvijo svojega ževiljenja, pomemben praznik, ob katerem se moramo vsi Slovenci kakor občestvo strnjenih duš pokloniti duhu našega genija in vprašati, kaj pomeni za nas to, kar je ustvaril.

S tem se nam samo po sebi odpre vprašanje po našem razmerju do največjega slovenskega ustvarjajočega duha. Prešeren in mi — to je tisto vprašanje, na katero moramo odgovoriti. Prešeren in mi — kako si sploh mislimo to razmerje. Kdo je Prešeren, vsi vemo .A kdo smo mi? »Mi« pomeni najprej Slovence sploh, pomeni tudi rod, ki sedaj živi, rod, ki mu je dano spominjati se Prešerna ob sto pet in štiridesetletnici njegovega rojstva.

Čeprav so Prešernove poezije pomenile ne samo izreden literarni dogodek, marveč so bile naravnost nepričakovano razodetje slovenske duše in besede, so vendarle dolgo ostale glas vpijočega v puščavi. Kljub temu da so nekateri izbrani posamezniki spoznali pomen in vrednost Prešernovih pesmi za naš narod, je bilo med njegovimi sodobniki vendarle še mnogo več takih, ki so bili do njih brezbrižni ali pa celo sovražni. Brezbrižnost Prešernovih rojakov za njegove poezije, in celo takih, ki so bili slovenski pisatelji, ima deloma svoj vzrok v tem, ker so ti ljudje sploh mislili, da slovenska književnost popolnoma izpolni svojo nalogo, ako slovenskemu narodu poleg slovnic in molitvenikov preskrbi najpotrebnejših knjig za praktične potrebe. Nemogoče in tudi nepotrebno se jim je zdelo, da bi se v jeziku, ki so ga v tistem času govorili samo posli in kmetje, gospoda pa samo takrat, kadar je morala občevati s poslom in kmetom, zlagale pesmi in da bi se Slovencem stvarila nepotrebna in nepraktična leposlovna književnost. To utilitaristično stališče, kakor pravimo naziranju, ki sodi umenost samo po tem, kaj in koliko koristi, je bilo tudi vzrok, da je pesnik take vrste, kakor ga predstavlja Jovan-Vesel-Koseski, bil bolj priznan in više cenjen kakor Prešeren, čigar mokrocvetoče rožce poezije so se morale za dolgo »umaknitiˮ bobnečim in grmečim verzom danes že skoraj popolnoma pozabljenega oboževanega pesnika Bleiweisovih »Novicˮ.

Drugače kakor sodobniki je sodil o Prešernu naslednji rod, ki ga predstavljajo tako imenovani Mladoslovenci iz druge polovice minulega stoletja. Že Janez Trdina je l. 1850 v Pretresu slovenskih pesnikov zapisal, da je Prešeren prva zvezda na obzorju slovenskih pesnikov. Kako lepo pravi o njegovih pesmih, ki so jih nekateri dolžili celo nenravnosti: »Tu je voda — pravi — ki je nikdar ne zmanjka, naj jo tudi vedno zajemajo. Tu je obnebje, ki se nikdar zemlje ne dotika, ampak nam zmeraj nove, neizmerne lepote v jasni daljavi kaže. Tu je vijolica, ki nikdar ne zgubi, marveč nam kakor staro vino zmeraj žlahtneje diši, kolikor dalje jo duhamo. Tu je godba, ki nam zmeraj nove glase daje in naše srce v vedno novih harmonijah zibljeˮ. Tu je, z eno besedo večni pesnik, čigar poezije so iz srca pognale, iz katerih je drevo zraslo, ki bo s svojim sladkim sadjem tudi še pozne vnuke radovalo.

Pravi prelom v odnosu Slovencev do svojega največjega pesnika pa pomeni nastop Josipa Stritarja, ki je l. 1866. v družbi z Jurčičem in Levstikom v Klasju na novo izdal Prešernove poezije z uvodom, v katerem je prvi natančneje označil pesnika in njegovo delo. Odtlej Slovenci niso več dvomili o umetniški vrednosti Prešernovih poezij, čeprav tudi poslej še niso potihnile borbe glede njihove vsebine. Da pa je bilo spoznanje Prešerna in njegovega dela zmerom globlje, dokazujejo poslej vedno pogostejše izdaje njegovih poezij, prav tako pa tudi iz desetletja v desetletje se množeče število razprav, ki so nam skušale odgovoriti na razna vprašanja tako imenovanega prešernoslovja in hkrati tolmačiti svet njegove umetnosti. Posebno smo se Slovenci zavedali, kaj nam je in mora biti Prešeren, ob stoletnici njegovega rojstva. Tedaj mu je Ljubljana celo postavila spomenik, na katerega je potemtakem čakal več kot pol stoletja.

In mi danes? Ali poznamo Prešerna, ali se zavedamo njegovega pomena? Menda na to lahko odgovorimo pozitivno. Prešernoslovje je ravno v našem stoletju rodilo največ sadu in nam dalo dve tako pomembni knjigi, kakor sta Žigonova Prešernova čitanka s komentarjem in razpravo »Franc Prešeren — poet in umetnikˮ ter Kidričev Prešeren, ki obsega za zdaj Pesmi in Biogra-

(Nadaljevanje na 3. strani)

Borili smo se za nov temeljni zakon

NADALJEVANJE IZ 1. ŠTEVILKE

Gospodarski temelji ljudske države

Če je ljudstvo gospodarsko izkoriščano, je nesmisel govoriti o njegovi oblasti; tudi če bi jo navidez imelo, bi zadnjo besedo imeli vedno le tisti, ki mu režejo vsakdanji kruh. O tem dovolj pričajo grenke izkušnje preteklosti: tudi če si je ljudstvo priborilo priznanje svojih pravic po zakonu, so imoviti sloji vplivali, da je tak zakon ostal le na papirju. Pod takimi pogoji je seveda bila toliko opevana enakopravnost državljanov prazna beseda. Ljudska država si mora zagotoviti materialna sredstva, gospodarske temelje, če hoče ostati res ljudska in če hoče uspešno zaščititi ljudske interese.

Najvažnejša materialna sredstva so sredstva proizvodnje; sem spadajo zlasti rude in druga naravna bogastva zemlje, industrija, prometne naprave in pa zemlja sama. Kakšna so sredstva, katerih se poslužuje nova država za uresničenje svojih ciljev, za dvig ljudskega blagostanja?

Načrt ustave določa, da so vsi naravni zakladi in prometne naprave občeljudska imovina v rokah države. Zunanja trgovina je pod državnim nadzorstvom. Vsled izdajalskega delovanja lastnikov je velik del industrije prešel v državne roke, čeprav se dopušča tudi v industriji zasebna podjetnost posameznikov, razen če zahteva splošna korist podržavljenje poedinih podjetij ali tudi celih gospodarskih panog. Sredstva, ki so v rokah države, tvorijo takozvan državni sektor gospodarstva in predstavljajo glavno materialno oporo nove države, ki iz njih neposredno krije svoje potrebe in se jih neposredo poslužuje pri izvajanju splošnega gospodarskega načrta.

Ljudska oblast je globoko zainteresirana na neomejeni gospodarski pobudi množic — bodisi ljudskih gospodarskih organizacij, zadrug, ki so posebno važne in tvorijo drugo glavno materialno oporo države, bodisi posameznih državljanov, če slednji s svojo gospodarsko delavnostjo ne ogražajo splošnih ljudskih koristi. Zadružništvo je s svojimi sredstvi, ki tvorijo takozvani zadružni sektor gospodarstva, deležno posebne podpore države.

Velike spremembe se kažejo v tretjem, privatnem sektorju gospodarstva. Zasebna lastnina, dedna pravica in zasebna podjetnost so zajamčene — ni pa dopustna njihova zloraba. Prepovedani so karteli, trusti in podobne organizacije, ki imajo namen diktirati cene in odtegovati blago prostemu prometu. Splošna korist odloča v vsem tem, njej se podreja korist posameznika — to je vodilno načelo tudi v zasebnem gospodarskem sektorju. — Država ščiti malega človeka, zlasti delavca in malega ter srednjega kmeta, kateremu je dala zemljo, ki je bila prej v lasti velepošestnikov. Zemlja pripada praviloma le onemu, ki jo obdeluje.

Končno niti na gospodarskem poprišču ne smemo prezreti povezanosti ljudske oblasti z množičnimi, strokovnimi in političnimi organizacijami. Načrt ustave nam pove, da se država naslanja nanje pri izvajanju splošnega gospodarskega načrta, pomaga pa jim pri naporih za pobijanje gospodarskega izkoriščanja delovnih ljudi po posameznikih. Boj proti gospodarskemu izkoriščanju, ki je bilo prej malone neomejeno, se razvija torej na vsej črti: od zgoraj z oblastvenimi ukrepi in od spodaj po ljudstvu; država in delovni človek si pri tem vzajemno pomagata.

Taka organizacija gospodarstva, oprta na visoko delovno moralo svobodnega državljana odpira povsem nove možnosti za gospodarski dvig domovine. Medtem ko je prej, ko so odločali interesi posameznih bogatašev, ki so stremeli le za čim večjim dobičkom, narodno gospodarstvo često zašlo v brezizhoden položaj, ko so ga pretresale krize, ko je na eni strani vladalo kopičenje in nadprodukcija, na drugi strani pa pomanjkanje in brezposelnost — bo sedaj ljudska država vse to preprečevala. Preprečevala bo gospodarski nered z materialnimi sredstvi, ki jih ima na razpolago, zlasti pa tudi z delovno borbeno zavestjo množic. Ustvarjeni so pogoji za velikopotezen državni gospodarski načrt; ta bo jačal njeno moč in zagotovil državljanom življenjski obstoj, ki ne bo več v rokah slepe usode kot je bil doslej.

Sožitje narodov

Nerešeno nacionalno vprašanje je bilo od nekdaj vzrok kriz in propasti držav. V kolikor so ga »reševali«, so to storili bolj z okrepitvijo nekaterih slojev enega, »državnega« naroda nad ostalimi, kot pa s sporazumom. In tudi tam, kjer je prišlo do njega, je bil sporazum le kompromis med nasprotniki, kar je povzročilo, čim se je spremenilo razmerje sil, novo krizo. V takih razmerah je bila država starega kova toliko močnejša, kolikor bolj so bili zatirani nedržavni narodi (seveda se je prav ta moč ob prvi priliki sprevrgla v največjo slabost) in toliko šibkejša, kolikor večje pravice so si priborili.

Nasprotno je poleg in v zvezi z demokratičnostjo oblasti v ljudski državi ravno razmerje med narodi in njihova resnična enakopravnost, njena najjačja sila. Kako je prišlo do novih odnosov med jugoslovanskimi narodi, zakaj njihova enakopravnost ne slabi, ampak nasprotno utrjuje ljudsko državo in v čem se kaže nov položaj narodov v Jugoslaviji?

Kakor ostale pridobitve narodno osvobodilne borbe, je tudi rešitev nacionalnega vprašanja sad izkušenj trdega boja. Prva izkušnja je bila v spoznanju posameznih narodov, da si morajo sami priboriti lastno svobodo, ker jim je sicer nihče sam od sebe ne bo poklonil. Iz tega spoznanja je vzklila močna zavest lastne državnosti.

Drugič je bilo od vsega pričetka jasno, sam potek borbe pa je le še potrdil to prepričanje, da posamezni narodi ne bodo mogli uspeti brez istočasnega boja ostalih jugoslovanskih narodov in v najtesnejšem sodelovanju z njimi. To spoznanje je rodilo zavest usodne povezanosti z ostalimi jugoslovanskimi narodi in potrebe skupne države.

Tretja izkušnja je bila v pravilni oceni pomoči, ki jo nudijo napredne sile v svetu naši stvari.

Sovražnik je bil močan, ker si je podjarmil mnoge države ter izkoriščal ne le njihova materialna sredstva, ampak tudi nesoglasja med narodi, katera je netil. V Jugoslaviji je izzval strašne pokolje med Hrvati in Srbi, Srbi in Albanci in drugimi. Obenem pa je bila to njegova slabost; tak način »rešitve nacionalnega vprašanja« je mnogo prispeval k njegovemu porazu, ker je vzbujal in krepil odpor vseh zdravih sil pri zatiranih narodih. Stvar vseh tlačenih narodov je bila tako ozko povezana z našo stvarjo, njihov boj je bil tudi naš boj in pravična rešitev njihovega vprašanja je pomenila rešitev, ki ne le nje, ampak tudi nas obvaruje nevarnosti in novih napadov v bodočnosti. Že v tem vidimo nujnost, da se je ljudska država v svojem nastajanju povezala z gibanjem zatiranih množic v svetu in da na tej zvezi gradi tudi danes lastni obstanek in razvoj.

Narodnostnega zatiranja ne moremo ločiti od socialnega. V Jugoslaviji in drugod so stari izkoriščevalci ljudstva prvi podprli zunanjega sovražnika. Boj za narodno osvoboditev je moral postati, da bi bil uspešen, obenem boj proti protiljudskim magnatom, ki so imeli v stari državi oblast v svojih rokah, za ljudsko oblast in za boljši gospodarski položaj delovnega človeka. Demokratičnost nove ureditve hodi z roko v roki z enakopravnostjo narodov; brez prave demokracije ni narodnih pravic in obratno, brez nacionalne enakopravnosti ni ljudske oblasti.

Izkušnje jugoslovanskih narodov v preteklih letih so ustvarile potemtakem vse tisto, kar danes najbolj označuje novo državo in jamči enakopravnost njenih narodov: narodne republike, močno skupno državo in demokratičnost, ki jih preveva.

Nova načela narodnostne politike izraža osnutek ustave v svoji celoti in tudi tiste njegove določbe, ki se ne bavijo naravnost z narodnostnim vprašanjem, ga v veliki meri rešuje neposredno. Tako n. pr. daje že dejstvo, da se ljudstvo po svojih odborih upravlja samo, posameznim narodom možnost lastnega uveljavljanja. Zlasti važne pa so tiste določbe, ki izrecno urejajo položaj narodov v Jugoslaviji.

Člen 1., ki govori o imenu države, nam pove, da je Jugoslavija federativna, to je zvezna država enakopravnih narodov, ki imajo svoje republike naštete v členu 2. osnutka. Po svoji obliki so i zvezna država i njeni sestavni deli republike; kraljevina, instrument socialnega in zlasti tudi nacionalnega zatiranja, je bila že pred meseci dokončno odpravljena. V tretjem poglavju čitamo, da so poedine ljudske republike suverene, kar pomeni, da izvajajo na svojem ozemlju najvišjo oblast; le v zadevah skupne koristi, ki pa so v ustavi točno naštete, odloča zvezna država. Skupna država ščiti suverenost ljudskih republik in enakopravnost narodov; vsako dejanje, ki bi ju ogražalo, je protiustavno. Skladno s svojo državnostjo sprejme tudi vsaka ljudska republika v svojih mejah lastno ustavo, izdaja svoje zakone in postavlja lastno vlado — enako kakor zvezna država za celotno jugoslovansko ozemlje.

Narodnim manjšinam je zajamčen ne le obstanek, ampak tudi kulturni razvoj in svobodna uporaba njihovega jezika. Osnutek ne govori o pogojih, v katerih se ustanavljajo avtonomne pokrajine in avtonomne oblasti; očividno pa je pri tem odločilna posebna skrb za narodne manjšine, ki žive v večjem številu na strnjenem ozemlju.

Vrhovni organ državne oblasti v zvezni republiki, Ljudska skupščina Federativne Ljudske Republike Jugoslavije, sestoji iz dveh domov, Zveznega sveta in Sveta narodov, ki sta enakopravna. Vsaka ljudska republika voli v drugi dom. Svet narodov, enako število poslancev neglede na število lastnega prebivalstva. Ker mora biti vsak zakonski predlog, da postane zakon, sprejet tudi v tem domu, ne bo več mogoče, da bi poslanci najštevilnejšega naroda preglasovali poslance ostalih narodov.

Vsi državljani so enakopravni — tudi glede na narodnost, ki ji pripadajo. Dejanje, ki bi kršilo to načelo ali bi kakorkoli izražalo narodno sovraštvo, je protiustavno in kaznivo.

Nova ureditev nacionalnega vprašanja postavlja vse jugoslovanske narode dejansko v enak položaj in ne loči narodov višje in nižje vrste. Slovenci so bili v stari Jugoslaviji na zunaj enakopravni, v resnici pa so bili njen privesek in niso odločali niti v svojih lastnih stvareh. Šele v ljudski državi njihova usoda ni več usoda naroda — proletarca.

Državna ureditev

Prihod ljudstva na oblast ni le v zamenjavi državnega aparata, t. j. ljudi, ki to oblast izvajajo; sprememba je mnogo globlja in videli smo, da vsa državna zgradba deluje po novih načelih, da se zaradi tega, ker se oblastveni organi volijo, državni aparat stalno obnavlja, da se poslužuje novih, demokratičnih načinov dela, priteguje ljudstvo k reševanju javnih poslov itd. Sprememba pa je še večja: tudi sam ustroj stare neljudske države je moral biti zamenjan z drugim, ker ni mogel več služiti novemu namenu.

Jugoslavija je zvezna država; zato govori osnutek ustave v svojem drugem delu najprej o razmerju med skupno, zvezno republiko in med njenimi sestavnimi deli, ljudskimi republikami ter točno določa delokrog prve, ko našteva posle skupnega interesa, ki spadajo v njeno pristojnost. Za vse ostale posle so pristojne ljudske republike.

V naslednjem poglavju je govor o najvišjih zveznih organih državne oblasti, to je o Ljudski skupščini FLRJ in o njenem Predsedstvu. Ljudska skupščina FLRJ izdaja zvezne zakone in je sestavljena iz

Jugoslovanska ustavodajna skupščina je sprejela in proglasila ustavo FLR Jugoslavije.

Zveznega sveta in Sveta narodov. V prvega se voli po en poslanec na vsakih 50.000 prebivalcev, v drugega pa volijo državljani vsake republike po 30, avtonomne pokrajine po 20 in avtonomne oblasti po 15 poslancev.

Na skupni seji obeh domov izvoli Ljudska skupščina FLRJ svoje Predsedstvo, katerega funkcije so nekoliko podobne funkcijam, ki jih ima v zapadnih državah prezident republike ali monarh. Predsedstvo Ljudske skupščine FLRJ odgovarja za svoje delo Ljudski skupščini FLRJ.

Najvišji izvršni in upravni organ v Zvezni republiki je Zvezna vlada, ki jo postavlja in odstavlja Ljudska skupščina FLRJ, kateri tudi odgovarja za svoje delo; če slednja zaseda, odgovarja njenemu Predsedstvu. Ministrstva Zvezne vlade so dvojna: zvezna, ki vodijo svoje posle na vsem ozemlju Jugoslavije neposredno po svojih lastnih organih (za zunanje zadeve, za narodno obrambo, za promet, za pomorstvo, za pošto in za zunanjo trgovino), in zvezno-republikanska, ki opravlja večino svojih poslov po ustreznih ministrstvih v ljudskih republikah, ne pa neposredno (ministrstvi za notranje posle in za pravosodje in razna gospodarska ministrstva). Član zvezne vlade sta tudi predsednik Zvezne načrtne komisije (ki skrbi za sestavo in izvajanje splošnega državnega gospodarskega načrta) in predsednik Zvezne nadzorne komisije (ki ji je poverjen nadzor nad delom organov državne uprave).

Sličen je ustroj ljudskih republik. Zakonodajno oblast v republiki izvaja Ljudska skupščina republike; ta je za razliko od zvezne ljudske skupščine enodomna. Ljudska skupščina republike voli svoje Predsedstvo in postavlja vlado republike. Ministrstva republike so zvezno-republikanska in pa republikanska, vodijo svoje delo samostojno (prosveta, zdravstvo, socialno skrbstvo itd.).

V nižjih teritorialnih enotah vrše v okviru splošnih predpisov višjih organov oblasti polno državno oblast ljudski odbori s svojimi izvršnimi odbori kot upravnimi organi. Zaradi ljudske kontrole je važen krajevni zbor volilcev, kateremu poroča krajevni ljudski odbor o svojem delu.

Važni organi državne oblasti so še ljudska sodišča, v katere volijo ljudski odbori poleg sodnikov pravnikov tudi sosodnike iz ljudstva, javno tožilstvo kot varuh ljudske zakonitosti in Jugoslovanska Armada, čuvar državne neodvisnosti in svobode ljudstva.

Lik svobodnega državljana ljudske skupnosti

Ko smo govorili o pravicah narodov, smo poudarili, da ne zadostuje obravnavanje posameznih členov osnutka, ki izrecno urejajo dotično vprašanje. Prava njihova vsebina nam postane jasna šele v luči celotne ustave, v poznavanju vseh ostalih pridobitev osvobodilne borbe. V še večji meri velja to za določbe, ki govore o pravicah in dolžnostih državljanov: njihovo besedilo po zunanjem videzu še najbolj sliči ustreznim določbam v ustavah mnogih držav; njihov pomen pa je docela drugačen.

Kakor deloma druge ustave, proglaša tudi jugoslovanski osnutek enakost državljanov pred zakonom; demokratično volilno pravico, ki pa je splošnejša kot v večim ostalih držav, ker volijo tudi državljani, ki so pod orožjem; enakopravnost žen, toda vključno pravico do enake nagrade za enako delo in posebne zaščite v delovnem ter materinskem razmerju; svobodo vesti in veroizpovedi, ki se jamči zlasti s tem, da je cerkev ločena od države; svobodo izražanja in zborovanja; nedotakljivost osebnosti in stanovanja in tajnost pisem; pravico azila osebam, ki so preganjane zaradi demokratičnega narodno osvobodilnega ali kulturnega delovanja, kar redko srečujemo v drugih ustavah; posebno skrb za žrtve vojne, kakor tudi za ljudsko zdravje; podpiranje znanosti in umetnosti; splošni dostop v prosvetne ustanove; pravico prošnje; pravico pritožbe in odškodnine pri nezakonitih postopkih službenih oseb.

Med dolžnostmi državljanov navaja osnutek delo po lastnih sposobnostih, obrambo domovine s splošno vojaško obveznostjo in davčno dolžnost, ki ustreza gospodarski moči posameznikov.

Vse naštete pravice in dolžnosti imajo od podobnih v ustavah raznih drugih držav (z izjemo Sovjetske Zveze) drugačen smisel zlasti zaradi tega, ker ne le besedilo ustreznih členov ustave (tudi v tem je pogosta razlika!), ampak zlasti tudi prilike v Ljudski državi jamčijo njihovo izvajanje.

Naj navedemo samo nekaj primerov: državljanom zagotavlja ljudska oblast gospodarski obstoj (delavca in intelektualca bo izvajanje splošnega gospodarskega načrta rešilo brezposelnosti, kmet je dobil zemljo) in jih ščiti izkoriščanja — v drugačnih razmerah vendar ne moremo govoriti o »enakosti pred zakonom«; »skrb za ljudsko zdravje« je iluzorna brez zadostne preskrbe množic in brez demokratizacije zdravstvene službe, ki edina lahko posveti potrebno pozornost preventivni (preprečevalni) medicini; brez sodelovanja ljudstva pri odmeri davka ni mogoče dosledno uvesti dohodnine, t. j. najbolj pravične davčne oblike.

V programu, ki ga je sprejela Osvobodilna Fronta, je govor o preoblikovanju slovenskega narodnega značaja. Predpogoj za tako preoblikovanje pa je bila, je in bo prevzgoja našega človeka, ki se je vršila v narodno osvobodilni borbi in se vrši v prilikah ljudske oblasti. »Vsi ti ogromni napori za preosnovo starega sveta v novi, razumnejši in boljši svet, so bili posvečeni edinemu vzvišenemu smotru: skrbi za človeka, osvoboditi človeka pred vsakim nasiljem, zagotoviti mu delo v svobodi, miru in življenju, ki je vredno človeka, zagotoviti mu gmotni in kulturni napredek ter omogočiti mu razvoj vseh njegovih individualnih sposobnosti...« (Rodoljub Čolaković).

Slavni angleški ekonomisti so gradili svoj družbeno-gospodarski sistem na globoko zasnovani človeški lastnosti, na stremljenju poedinca po lastni koristi. Medtem so pretekla stoletja; tehnični napredek je zmanjšal razdalje in zbližal ljudi. Ustvarjeni so pogoji za drugačen občutek posameznika: da je njegova korist povezana s koristjo skupnosti. Na tej zavesti državljana gradi ljudska skupnost in na mesto brezobzirne gonje za privatnim dobičkom stopa v ljudski državi tekmovanje množic, ki poganja njeno gospodarstvo, ustvarja splošno blaginjo in prinaša posredne, a tudi neposredne koristi poedincem.

Vse stremljenje v ljudski državi je posvečeno taki prevzgoji človeka. In če so bili še pred petimi leti glavni junaki »našega« časopisja tolovaji, so glavni junaki danes udarniki mest in dežele; namesto lovu za senzacijami velja naša pozornost ustvarjalnemu delu ljudstva in boju zoper njegove izkoriščevalce, ki so doma in v svetu edina ovira za lepšo ureditev življenja.

V trinajstem stoletju so uporni angleški baroni po dolgotrajnih bojih prisilili vladarja, da je podpisal »veliko listino svoboščin«, v kateri se je odpovedal svoji samovolji in se obvezal, da bo spoštoval zakon. Ta listina je imela v zgodovini velik ugled; smatrajo, da so v njej prvič prišla do izraza načela, na katerih temelji moderna država.

Tudi jugoslovanska ustava bo rezultat trdega, večletnega boja. Boja ljudstva, ki si je z lastno krvjo samo pisalo temeljni zakon, ki bo trajno veljal v njegovi državi.

Dr. Stanko Peterin

Ob 97-letnici smrti Franceta Prešerna

PESNIK

(Nadaljevanje s 1. strani)

fijo od 1800-1838. O tem našem razmerju do največjega slovenskega pesnika priča tudi Prešernova rojstna hiša v Vrbi, katero je slovenski narod odkupil pred šestimi leti s pomočjo šolske mladine od Ribičevih, kakor se imenujejo Prešernovi po domače, in jo preuredili v muzej, kamor romajo in bodo — tako upajmo — še dolgo romali vsi častilci Prešernovega imena in dela.

Kajpada nam slavljenje ne sme nikoli postati samo sebi namen; Prešeren nam ne sme biti zgolj predmet znanstvenega raziskovanja, ne zgolj predmet spoštovanja, nego živo bogastvo našega duha, s katerim bomo danes in jutri in vselej krepili svoje

duše. Slavimo ga kot našega največjega pesnika, ki se je povzpel više mimo vseh drugih in tako rekoč brez predhodnikov uvrstil slovensko poezijo ob pesništvo drugih, velikih narodov, s katerimi smo postali tako enaki, če ne po številu, pa po moči duhovnega ustvarjanja. Prešeren je bil tisti, ki je dal našemu dotlej zaničevanemu jeziku prožnost in lepoto, o kakršni se pred nijm nihče niti sanjati ni upal. Ta jezik, ki so ga zaničevali tujci ter so se ga sramovali domačini, se je v Prešernovi poeziji pokazal v vsej svoji moči, lepoti in bogastvu ter zaživel prav v nji s toliko samoniklo močjo, da z lahkoto kljubuje vsem poskusom, ki bi ga hoteli uničiti. Toda Prešerna ne slavimo samo zaradi jezika, tudi ne samo zaradi njegove dovršenosti in lepote. Jezik je bil Prešernu zunanje znamenje slovenstva, kateremu je predvsem služil s svojo pesmijo, tudi tedaj, ko je vanjo izlival najbolj osebne bolečine svojega srca. V Sonetnem vencu, eni najlepših njegovih pesniških izpovedi, je sam poudaril to zvezo, ki obstoja med njegovo poezijo in njegovim narodom. Takole pravi:

»Izdihljaji, solze so jih redile
s Parnasa mojga rožice pričjoče:
solze z ljubezni so do tebe vroče,
iz domovinske so ljubezni lile.

Skeleče misli, da Slovenec mile
ne ljubi matere, vanj upajoče,
da tebe zame vneti ni mogoče,
z bridkostjo so srce mi napolnile.

Želje rodile so prehrepeneče,
da s tvojim moje bi ime slovelo,
domače pesmi milo se glaseče;

želje, da zbudil bi slovenščno celo,
da bi vrnili k nam se časi sreče,
jim moč so dale rasti neveselo.

Prešeren pa nam ni samo zgled narodne zvestobe, zvestobe do svojega jezika, do svoje zemlje, do svojega naroda, ko nas opominja: »Ljubezni domačije noben naj vam ne vsmrti strup« — ampak nas hkrati tudi opominja k narodni slogi in skupnosti. Kot pesnik je hotel biti vendar Orfej, to je skrivnostni zedinjevalec src, ki je pel zato:

»da bi nam srca vnel za čast dežele,
med nami potolažil razprtije
in spet zedinil rod Slovenščne cele.«

Kako plemenito je pojmoval narodnost, najbolje spoznamo iz njegovega razmerja do drugih slovanskih narodov, zlasti pa nam to potrjuje njegovo razmerje do vsega človeštva. Res je pel v Krstu pri Savici, češ da »največ sveta otrokom sliši Slave«, vendar je v Zdravljici izpovedal tudi naslednje:

Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da, koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan,
ko rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!

Tako se v Prešernovi pesmi skladno ujemata in dopolnjujeta narodnostna in človečanska misel. Kajti to je bilo zanj — prepričanega demokrata — najvišji ideal, bodisi v osebnem, bodisi v socialnem življenju. Iz pesmi Slovo od mladosti vemo, da je bil Prešeren idealist, ki ga je globoko v srce ranil nravni materializem sveta in družbe, v kateri je živel, in to ne samo zaradi tega, ker je sam okusil njene krivice, ampak v prvi vrsti zato, ker je nasprotoval njegovim sanjam o pravičnem in lepem svetu. O tem priča tudi njegova ljubezenska pesem, kjer prav tako čutimo na dnu to hrepenenje po lepoti in človečnosti, ki sta bili Prešernu ne le izvor, ampak tudi končni namen in cilj vse umetnosti.

Tja bomo našli pot,
kjer nje sinovi
si prosti volijo
vero in postave!

Pesniško ustvarjanje je bilo zanj skrivnosten poklic, ki zahteva od človeka, da nosi v sebi »ali pekel al nebo« — to se pravi, da nikoli ne omaga v borbi za svojo dušo, za narod, za človeštvo. Zato je njegova poezija za nas kot Slovence in kot ljudi neizčrpen vir, iz katerega moramo zajemati, če hočemo živeti in bogatiti sami sebe.

France Vodnik

NJEGOVA DOBA

Čas v katerem je živel Francè Prešeren, je čas prelomov in viharjev.

Ko se je Prešeren rodil, se je francoska revolucija že unesla, Napoleon Bonaparte se je že pripravljal, da obnovi v Franciji vladarski prestol, ki ga je hotel sam zasesti. Vendar so se v Evropi nadaljevale vojne, ki jih je bilo začelo v revoluciji zmagovito francosko meščanstvo proti reakcionarnim silam. Tudi v slovensko zemljo so ponovno pridrle Napoleonove vojske. Dobili smo celò kraljestvo Ilirijo (1809-1813), kar je pripomoglo k zbujanju slovenske narodne zavesti.

Slovensko kmečko ljudstvo od francoske zasedbe ni imelo koristi, ker okupatorjem ni bilo do preuredbe dežele po vzgledu francoskih revolucijskih pridobitev Razmere so se celo še poslabšale. Grajski jarem, ki ga je še vedno moral prenašati kmet, se ni odpravil, čeprav so marsikje pobegnili nemški oblastniki s tepeno avstrijsko vojsko. Davščine so ostale, a starim so se pridružile še nove, Napoleonovi »franki«. (Frank je francoski denar.) Poleg tega so francoske čete terjale še vojne dajatve in da bo mera polna, končno še krvni davek. Oblasti so lovile mladeniče, da so jih vtikali v vojaško suknjo. Napoleonovi vojni načrti so bili nenasitni, nikdar ni bilo topovske krme dovolj.

Marsikje pa je bilo ljudstvu takih razmer dovolj. Začelo se je upirati, posebno še, ker so upore podžigali avstrijski hlapci. Kmetje, seve, se niso ogrevali za Avstrijo, bili so ji prav tako nasprotniki kot Franciji.

Velika bitka pri Lipskem l. 1813 je odločila tudi usodo Ilirije. Nemški graščaki in z njimi avstrijski višji in nižji uradniki so se vrnili na Slovensko. Novosti, ki jih je prineslo francosko gospodstvo v naše kraje, so naglo izginile. To razdobje je preživel Francè Prešeren kot mlad dijak. Nove misli, ki jih je nosil čez francoske meje v revoluciji vzgojeni vojak, niso šle mimo mladega dijaka. Širilo jih je že osemnajsto stoletje in ž njimi se je polagoma seznanjala tenka slovenska razumniška plast. Saj je videl že V. Vodnik, da

»en zarod poganja, prerojen ves nov —
duh stopa v Slovence Napoleonov.«

Toda z Napoleonovim padcem je nastopila najhujša reakcija. Ustanovila se je v Evropi »Sveta zveza«, ki je hotela za vsako ceno obdržati stare razmere, med Slovenci nemški plemenitaški in uradniški pritisk, absolutistično gospodstvo. Ta doba obsega večji del Prešernovega življenja, saj je reakcionarni knez Metternich dejansko dogospodaril šele l. 1846.

Razmere na Slovenskem so bile v tem času v narodnostnem oziru kaj žalostne. Dolgoletne vojne so sicer preokrenile gospodarske razmere, pri nas je nastala z novimi trgovskimi potmi in z vojnimi kupčijami marsikatera nova kapitalistična radbina, a istočasno se je grizel v nas nemški kapital. Izhajal je največkrat iz starih veleposestniških gospodarskih ustanov in imel vso podporo nemške vlade. Slovenski kapital, zvezan s slovenskimi velikimi posestvi, je zvesto služil tujcem, ki so bili močni, ter se je zadovoljeval z drobtinicami, ki so padale s tuje mize. Prav tako so se krile koristi cerkve kot take s koristmi starega plemenitaško-uradniškega avstrijskega gospodarskega in političnega reda. Slovenski (samo po rodu!) politiki so hlapčevali Nemcem, ki so bili neomejeni gospodarji naše zemlje.

Vsekakor je bila doba, ko je meščanstvo segalo po politični oblasti, doba narodnega prebujenja tudi med Slovenci. Narodna zavest se je širila med našimi najbistrejšimi ljudmi. In ti so izhajali v prvi vrsti iz kmečke hiše, prinašali so s seboj ljudsko čustvovanje, bili so prepričani pripadniki demokratične misli. Spričo vsemogočnosti plemenitaške reakcije je bila demokratična misselnost največji greh ki ga je neizprosno zasledovala policija Mefternichovega absolutizma. Pri nas je demokratizem torej imel še to krivdo, da je bil izraz slovenstva.

Prešeren je kot zaveden Slovenec in demokrat trčil ob reakcionarne razmere že v šolah, tembolj pa še ko je dozorel v moža. Nad ponosnim, genialnim človekom, ki je stal skoro osamljeno na svoji višini, se je znesla reakcija z vso silo. Znašali so se nad njim oebno, niso mu dali službe kot nezanesljivemu »frajgajstu«[1]), pozneje mu niso dovolili, da bi se osamosvojil kot odvetnik, ker so se bali njegove gospodarske neodvisnosti. Znašali so se nad njim kot umetnikom, ki je v kraljestvu duha širil svobodoumne nazore, ki se jih je reakcija bala in jih skušala zatreti.

Spopad Prešerna kot človeka z reakcijo je bil usoden za ves potek njegovega življenja. Ko bi se bil kot filister podredil toku stvari, bi bil živel najbrže kot ugleden mož v blagostanju in zadovoljstvu. Ne bil bi

(Nadaljevanje na 4. strani)

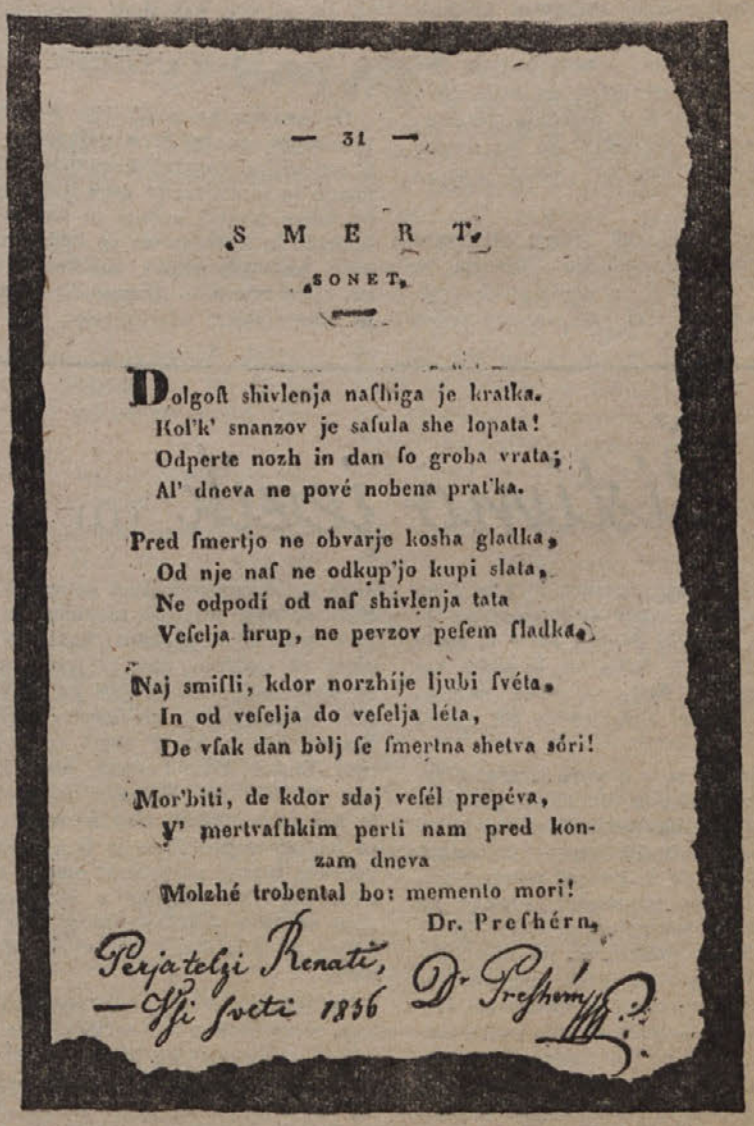

— 31 —

„S M E R T"

„SONET"

Dolgoſt shivlenja naſhiga je kratka.
Kol'k' snanzov je saſula she lopata!
Odperte nozh in dan ſo groba vrata;
Al' dneva ne pové nobena prat'ka.

Pred ſmertjo ne obvarje kosha gladka,
Od nje naſ ne odkup'jo kupi slata,
Ne odpodí od naſ shivlenja tata
Veſelja hrup, ne pevzov peſem ſladka.

Naj smiſli, kdor norzhíje ljubi ſvéta,
In od veſelja do veſelja léta,
De vſak dan bòlj ſe ſmertna shetva sóri!

Mor'biti, de kdor sdaj veſél prepéva,
V' mertvaſhkim perti nam pred konzam dneva
Molzhé trobental bo: memento mori!

Dr. Preſhérn.

Perjatelji Renatu,
— Ob Sveti 1846 Dr. Preshern

Pesem je pisana v bohoričici. V tem črkopisu smo pisali do srede preteklega stoletja, ko ga je izpodrinila gajica.

Deklaracija vlade FLR Jugoslavije

Jugoslovanska ustavodajna skupščina je v preteklih dneh končala svoje delo s proglasitvijo ustave Federativne ljudske republike Jugoslavije V zvezi s tem je maršal Tito podal ostavko svoje vlade in ljudska skupščina FLRJ mu je dala takoj mandat za sestavo nove vlade, ki jo po svoji sestavi lahko imenujemo vlado dela in gospodarske obnove. To njeno prvestveno nalogo je maršali Tito poudarli v deklaraciji vlade, ko je med drugim dejal: »S sprejetjem ustave je končno dovršena naša nova državna zgradba. Po prvi povojni stopnji politične konsolidacije, prihajamo v težko razdobje gospodarskih in drugih nalog za obnovo naše dežele. Ta vlada smatra za najvažnejše in najnujnejše obnovo. Tej veliki nalogi bo vlada posvetila vse sile in največjo pozornost, kot je delala po možnosti do sedaj. Zvezna vlada bo morala po vladah republik začeti že letos z gradnjo požganih vasi in mest. Tega vprašanja se bo lotila z dviganjem produkcije naših tovarn, rudnikov in prometa. Zaradi nizkega rednega proračuna bo velik delež pri obnovi še vedno navezan na ljudsko iniciativo in v veliki meri na reparacije, ki jih naša država mora dobiti. Vlada se bo trudila za dvig kmetijstva, za dovršitev kolonizacije in izvedbo agrarne reforme Vlada bo tudi podpirala zadružništvo, ker ono predstavlja močan činitelj v našem gospodarstvu. Da pa bodo kmečke zadruge odgovarjale svojemu namenu, morajo biti v rokah siromašnih in srednjih kmetov, ki bodo imeli zaupanje kmečkih množic Naše kmetijstvo mora biti načrtno. Kmetom je treba pomagati z dobrimi semeni in gnojili itd. Vlada bo s pomočjo svojih kontroliranih organov najodločnejše postopala proti vsakomur, ki škoduje državi, oziroma ljudski skupnosti.

Drugi del deklaracije govori o zunanjepolitičnih odnosih Jugoslavije in pravi med drugim: V zunanji politiki si je naša dežela pridobila velik ugled med Združenimi narodi. Navzočnost predstavnikov naše vlade v Londonu in stališče, ki ga zavzamejo do številnih važnih vprašanj, jasno dokazuje, da se FLRJ s svoje strani z vsemi močmi trudi za utrditev miru in mednarodnega sodelovanja.

Eden izmed najmočnejših činiteljev naše neodvisnosti in mirnega razvoja je nerazdružljiva zveza med Jugolavijo in ZSSR. Naša država je v dobrih ekonomskih, političnih in kulturnih odnosih s Poljsko in Češkoslovaško, z balkanskimi državami Bolgarijo, Albanijo in Romunijo. Izboljšujejo se odnosi z Grčijo in naša država je dala tudi največje dokaze dobre volje, da hoče živeti v dobrih odnošajih s sosednjo Madžarsko. Vlada se bo potrudila, da bo utrdila dobre odnošaje z ostalimi našimi velikimi zavezniki.

Kar se tiče teritorialnih zahtev, predvsem vprašanje Istre, Slovenskega Primorja in Trsta, a tudi Koroške, bo vlada storila vse, da se ta vprašanja čim bolj ugodno rešijo v korist naše države. Te dni bo prišla zavezniška komisija v Julijsko krajino, da na terenu prouči stanje in etične meje. Za nas ne obstoji nobena Wilsonova črta. To je stvar preteklosti, preteklih kombinacij, ki so se jih oprijeli italijanski imperialisti, da bi vsaj nekaj iztrgali na škodo naše države in na škodo našega prebivalstva, ki živi v teh krajih.

Deklaracija se zaključuje s ponovnim opozorilom, da bo le z največjim naporom, z največjim samozatajevanjem, požrtvovalnostjo in mobilizacijo vseh ljudskih sil možno lahko izvršiti naloge in napraviti deželo takšno, za kakršno so se borili in napadali njeni najboljši sinovi, kakršno si žele tudi vsi njeni narodi — bogato, kulturno in srečno domovino.

GOSPODARSTVO

Mnenja čitateljev:

Država in kmetje

Ne vem, če so vsi primorski kmetje prečitali v »Ljudski pravici« članek o razgovoru maršala Tita z ministri in pomočniki ministrov za kmetijstvo zvezne in federalnih vlad. Zaradi velike važnosti tega razgovora ne bo napak, če se z nekaj besedami ustavimo pri njem.

Nas zanima predvsem druga točka razgovora, ki govori o pomanjkanju semen industrijskih rastlin: detelje, krompirja, ovsa. K temu bi primorski kmetje lahko precej odpomogli, razumljivo, v okviru potreb Primorske.

Gorati predeli Primorske, ki so posebno ugodni za pridelovanje omenjenih semen, naj bi se organizirali v ta namen. Vasi na Kobariškem, Tolminskem, pod Pečmi nad Baško grapo in Cerkljansko, imajo zelo povoljne pogoje za pridelovanje omenjenih semen, ker je poletno ozračje zelo čisto in se tu ne ustavljajo one nezdrave poletne jutranje megle, ki so v dolinah legla raznih rastlinskih bolezni, kot krompirjeve peronospore, ovseve rje, itd.

Naše nižinske vasi kot Brda, Kras, Vipavska dolina, Furlanija, so se vsa leta oskrbovala s semenskim krompirjem iz prej omenjenih krajev, že v jeseni je bila prava tekma za nabavo tega semena.

V Vipavski dolini smo na nekem sestanku razpravljali o nabavi semena. Poprej so si sami pomagali na ta način, da so dali v zameno za semenski krompir vino. Zdaj pa je to otežkočeno zaradi prepovedi, ki je izdalo Poverjeništvo, ki hoče zatreti črnoborzijanstvo. Zato bi bilo nujno potrebno, da se odsek za kmetijstvo pri Poverjeništvu PNOO-ja nujno in z vso resnostjo zavzame za to, da bodo vipavski, briški in kraški kmetje imeli zasiguran semenski krompir za pomladansko setev. Omenjene vasi v gorskih predelih so imele lansko leto zelo dobro letino za krompir, treba je samo poizvedeti v krajevnih NOO-jih, kdo razpolaga z dobrim semenom in ga blokirati.

Tovariš maršal Tito se je nadalje zanimal za sadjarstvo in ugotovil, da so sadne sušilnice po vaseh v zelo primitivnem stanju in da gre velika količina sadja po zlu, ker se žge žganje iz dobrega sadja.

»Sadjarstvu je treba posvečati posebno pozornost«, je dejal maršal Tito, »moramo priti do tega, da usposobimo naše pasivne kraje za proizvodnjo tistega, kar lahko pridelajo. Nekje bo to živinoreja, drugje sadjarstvo.« Pri tem je omenil, da je treba izdelati načrte za razširitev drevesnic, za smotrno zatiranje škodljivcev in da mora pri tem sodelovati tudi mladina.

Glede živinoreje je bilo določeno, da se ne bo vsiljevalo kmetom tujih pasem. Ta izjava je za vse živinorejce silno važna, če primerjamo, kako je prej delala fašistična oblast, ko je z zakonom prisilila živinorejce, da so morali sprejeti živino, ki ni bila primerna za naše podnebje. Tako je na primer bilo v Istri, ko so hoteli uvesti neko vrsto ovce, plemenite in pomehkužene živali, ki je tam samo hirala in napravila ubogemu istrskemu kmetu veliko škodo.

Maršal Tito je o tem važnem vprašanju dejal: »V kolikor bomo uvažali plemenske konje in govedo, je najbolje, če jih uvažamo iz bližnjih dežel, ki imajo podnebje podobno našemu.«

Tu se vidi resnično razumevanje za pomoč in izboljšanje, zato ne uvažajmo iz krajev, kjer so pogoji za vzdrževanje sijajni in kjer že narava sama nudi tudi živalim vsega v izobilju. Pri nas so ti pogoji dosti težji.

Ni se treba bati, da bi se v FLRJ ponovil slučaj nekega rejca kokoši, ki je na priporočilo fašističnega »kmetijskega strokovnjaka« nabavil krasnega velikega petelina tuje pasme. Prvi dan je ponosno koracal po dvorišču in se razkazoval, drugi dan je zaničljivo razbrskal hrano, ki so mu jo dali; tako je bilo nekaj dni Sedmi dan je kratkomalo — poginil od napuha. Mnogo je bilo podobnih primerov tudi v živinoreji.

Zadruge za predelavo sadja

Dandanašnji položaj nam narekuje potrebo po novi in bolj higijenski predelavi grozdja in sadja. Nujno potrebo za organizacijo zadrug, ki bi se pečale s tem poslom, je povzročilo današnje veliko pomanjkanje sadja in grozdja kot hrane, to se pravi v svežem stanju. Odločilno je tudi pomanjkanje drugih nealkoholnih pridelkov, kateri imajo veliko redilno in higijensko vrednost za prehrano in okrepčavo naših ranjencev in naše mladine. Kar so drva in oglje za peč, to so sladkor in vitamini za človeško zdravje. Zato je zelo koristno in potrebno, da se organizirajo zadruge za brezalkoholno predelavo grozdja in sadja z namenom, da z brezalkoholno proizvodnjo ohranijo v grozdju in sadju sladkor, vitamine in vse ostale hranilne sestavine, ki jih vsebujejo ti pridelki v svežem stanju.

Prednosti zadrug te vrste so tudi v tem, da se morajo njihovi člani obvezati, da bodo prinašali v zadružna skladišča in zbirališča samo dobro blago. Zadruge navajajo svoje člane, da pakirajo sadje po predpisanem vzorcu in da pazijo pri prevozu na tržišče, da se ne pokvari. Na ta način se zmanjšajo stroški. V praksi se je dognalo, da so splošni zadružni stroški, kakor: mezde delavcev in nameščencev, nakup in amortizacija strojev, orodja in raznega materiala mnogo nižji nego oni, ki jih ima vinogradnik ali sadjar sam zase in brez organizacije.

Zadruge za brezalkoholno predelavo grozdja in sadja omogočajo zgraditev tehnično urejenih skladišč in kleti, s potrebnim orodjem in stroji za konzerviranje svežega sadja. Poleg tega imajo one tudi možnost, da urede na železniških vozovih hladilne naprave, ki bi omogočile uspešen prevoz svežega sadja v oddaljenejše kraje domačega in svetovnega trga. S tem bi našim vinogradnikom in sadjarjem najlaže pokazale nadmoč in smotrenost zadružništva v primeri z osebno podjetnostjo; pokazale bi nadmoč večjega podjetja nad malim.

Še ena prednost takih zadrug obstaja v tem, da omogočajo urejevanje in nego sadovnjakov v posameznih okrajih po enotnem vidiku, določajo vrste sadja in grozdja, ki naj se gojijo. Ta način daje možnost nakupa v velikih količinah, po posameznih vrstah. Zadruge omogočajo tudi standardno parkiranje in izvoz sadja ter grozdja v velikih količinah, razdeljeno po vrstah in vrednosti, pod eno skupno znano znamko in s tem zagotove boljšo prodajo sadja na svetovnem trgu.

Za brezalkoholno predelavo sadja bi se morali vršiti čim daljši tečaji za izvežbanje dobrih in sposobnih strokovnjakov za sladosočne zadruge. Ti strokovnjaki bi morali biti sposobni voditi naše zadruge te vrste. Obenem bi bili pionirji zadružne industrije za brezalkoholno proizvodnjo v vseh vinogradskih in sadjarskih krajih

Prešernova doba

(Nadaljevanje s 3. strani)

»viharjev notranjih igrača, ne zijal bi mu nasproti življenja gnus, nadlog in stisk ne malo«. Vsak Prešernov korak je bil določen po njegovem razmerju do reakcije, njegovo življenje je bilo odvisno od tega razmerja in v veliki meri odvisna tudi njegova osebna sreča.

Tudi pesnikova veličina izhaja deloma iz spopada svobodoljubnega človeka z nazadnjaškimi, temnimi silami. Čim bolj je železno stopalo nasilja tlačilo Prešerna, čim bolj ga je reakcija vezala in ovirala, tem više je rasel v njem upor. Ta upor je dobil izraza v njegovi umetnosti, ki je genialen odgovor velike osebnosti, velikega človeka, na vse poniževanje. Resnica je, da je Prešernova poezija prežeta borbenosti, pa naj se dotika političnih vprašanj ali vprašanj umetnosti same, življenske problematike, kakor pravimo. Prešernova pesem hoče svobodo človeka, ki je reakcija nikdar ni hotela priznati in je tudi danes ne priznava.

Tretje razdobje Prešernovega časa je nagel gospodarski razvoj, ki ga je vodilo meščanstvo, dasi še ni doseglo oblasti, politične moči. Veliki izum parnega stroja je ta razvoj še pospeševal in zahteval gospodarske svobode. S pospešenim naraščanjem meščanstva je raslo tudi narodnostno gibanje, ki se je naposled zlilo v revolucionarne dogodke, v vstaje v letih 1848. in 1849. Ta čas je France Prešeren še doživel, toda težko bolan. Imel je zadoščenje, da je pravilno gledal v prihodnost, da je sledil nesmrtnim idealom, da je žrtvoval življenje veliki stvari. Toda zadoščenje je genialni pesnik doživel na smrtni postelji.

1) »Freigeist« (svobodoumnez) je bil policiji vsak, ki je kolikkaj svobodoljubno presojal razmere, posebno politične, zagovarjajoč nazore, ki so jih širili umski delavci pod vplivom francoske revolucije.

Jože Pahor

Čistimo jezik (II)

V 2. številki našega tednika je bila v tej rubriki napaka v naštevanju glagolov, ki imajo v 2. in 3 osebi dvojine ter v 2. osebi množine sedanjika s. Štirje so, in sicer: **veste, jeste, greste, daste** — poleg pomožnega glagola **boste**. Izpuščen je bil glagol **iti** (greste).

Praktično je, da se v govoru izražamo jasno in kratko, vsekakor slovnično pravilno. Vendar je prav, če pazimo tudi na lepoto izražanja, ali — kakor pravimo — na estetiko. Ne trudi se, da bi govoril umetno, gosposko, izražaj se preprosto! Vendar pa glej, da dobiš za vsak pojem primeren izraz! Množina različnih izrazov, ki jih kdo uporablja v svojem govoru, kaže njegovo izobrazbo pa tudi razumnost. V navadnem življenju uporabljaš le malo besed, komaj nekaj stotin. V knjigi pa jih najdeš že več tisoč, namreč različnih; pisatelji uporabljajo mnogo izrazov, ki jih vsakdanje življenje komaj potrebuje. V največjem slovenskem slovarju, ki ga je sestavil prof. Pleteršnik, je morda do sto tisoč besed. Slovenščina ima torej bogat besedni zaklad, nič manjšega kot kateri koli jezik omikanih narodov. Različni naši pisatelji razpolagajo z različnim izraznim bogastvom, kakor je pač kdo živel na ozemlju, kjer je jezik zelo razvit. Ni zgolj slučaj, da so naši najboljši pisatelji izšli iz notranjosti slovenskega ozemlja, iz krajev, kamor še ni segel tuji vpliv. Primož Trubar, Fran Levstik, Josip Jurčič, Josip Stritar so Dolenjci iz krajev, kjer je naš jezik najbolj čist in nepokvarjen. Če so jezikovno grešili, se je to zgodilo že pod vplivom tujine, največkrat šole v tujem jeziku. Obmejno ozemlje v jezikovnem razvoju ne more določati pravca, ker jezik na mejah ni tako dobro ohranjen kot v notranjosti.

Naj omenim ob tej priliki govorno razvado, ki je sicer osebna — ne slovnična, ki pa je preveč razširjena. To je tisti **ne**, ki ga včasi vpletajo zgovorni ljudje v svoje besedičenje, da se kar izgublja pravi smisel. Ta **ne** je smešen in popolnoma odveč. Evo primera takega zgovorneža:

Včeraj sem bil v Postojni. Precej je porušeno — ne? Sedem v avtobus — ne? Poslušam — ne, prvi italijanski glasovi! To so priseljenci — ne, železničarji — ne? Kar dobro se počutijo pri nas — ne? In tako gre dalje, da ne veste, ali je res ali ni.

Ta razvada je zrasla na naši jugozapadni meji in nima pri nas prave hišne pravice. Vendar je naša dolžnost — tako radi se prištevamo med omikane narode — da tudi v govoru kažemo nekoliko omike.

Sicer pa najdete podobnih razvad tudi v notranjosti slovenskega ozemlja. Posebno zabaven je oni znani »je rekel, pravi«. Podoben je našemu **ne** v tem, da se vpleta brez usmiljenja pri vsakem pripovedovanju. Ali hočete primer? Poslušajte!

Danes sem srečal Toneta. Prišel je iz Skopega. Pa je pripovedoval: »Ti ne veš, kakšen teran imajo letos Je rekel, pravi da še svoj živ dan ni pil takega. Sami angeljci bi se obliznili, je rekel, pravi. Iz stare majolike so ga, je rekel, pravi Kar niso mogli odnehati. Ko se mu je zdelo, da že vidi vse po dvoje, je rekel, pravi, je vedel, koliko je ura. Je rekel, pravi: Zdaj pa zadosti! Pa ni danes nič bolan, je rekel pravi.«

Nekaj podobnega imajo na Tolminskem s svojim imenitnim »onga« in »ongav«. Kadar koli pride pripovedovalcu beseda, pa je pri rokah »onga«. Vendar sta ta »onga« in »ongav« v resnici nedolžna, če primerjamo z raznimi vložki, ki so bili še nedavno, žal, zelo razširjeni celo med našim razumništvom, posebno med mladino. Kadar je hotela kaj prav krepko poudariti, ni štedila v govoru z nepotrebnimi in neprimernimi izrazi. Vsaka druga beseda »madona« in »hudič«, pa ko bi bilo le to! Prišli so na vrsto izrazi, ki se jim je izogibal kmečki fant, čeprav rad krepko zabeli, kadar se mu zdi, da je treba.

O priliki sem družbo mladih razumnikov opozoril, da je tako govorjenje pravzaprav ne le jezikovna revščina, ampak tudi dokaz duševnega siromaštva. Oporekali so mi, da je taka govorica naravna, pristna, izrazita, skratka, da je dokaz zdravja in sile. V resnici je prostaška in zaradi tega tudi protisocialna.

Naj nekoliko povzamem glavne misli:

1. Naša govorica je znak naše omike, zato pazimo nanjo, kakor na svoja dejanja.

2. Kakor se v vedenju izogibljemo surovosti, glejmo, da ne bomo surovi v izražanju. Boj prostaštvu v govorjenju!

3. Jezik naj bo čist! Govorimo slovensko, iztrebimo tujke, ko imamo velik besedni zaklad, toliko lepih slovenskih izrazov!

4. Govorimo pravilno! To ne pomeni, da bi se pri govoru spakovali. Preprost, naraven govor je najlepši. Naš kmet redkokdaj greši proti slovnici, ker se je še najbolj ubranil tujega vpliva v svoji besedi.

5. Pazimo posebno na najobičajnejše napake!

Jože Pahor

BILO JE NA TOLMINSKEM

Stari Ivanč je stal v zadregi sredi dvorišča. Hotel je še nekaj vprašati, toda sosedov Jurij je bil že daleč; pa tudi če bi bil še tu, ne bi vedel, kako naj ga vpraša. Držal je v roki list in strmel v hruško kraj plota. Drevo je bilo staro, dajalo je zanikern sad; tudi plot je že kazal veliko vrzeli. »Propada, vse propada«, se je bolestno utrgalo v Ivančevi duši. »Dom, ljudje, vas, živina...« Ko so odpeljali Drejčka, pred štirimi leti, se je pričelo. Ali pa že prej, le da on tega ni bil opazil?

Ni slišal Katrice, ki je prihajala iz hleva. Šele ko se je ustavila pri vodnjaku, jo je zagledal. Molče je postavila vedro na tla in stopila bliže. Tudi ona ni vedela, kako bi vprašala. Slutila je, da prihaja novo zlo v hišo: nikoli še niso prinesli lista, ki ne bi pomenil gorja ali ponižanja.

Ivančeve oči so postale še temnejše od bolečine in zadrege. Čutil je na licu plahi pogled mlade snahe in je bil kot ukovan. Ukovan od usode, ki je grabila po njih vseh in proti kateri so brez moči — vsak zase in vsi skupaj. Tistih, ki bi imeli moč, da se ji upro, že davno ni več. Pobrale so jih ječe, izgnanstvo, Lipari, smrt.

»Tata...«

Molče ji je dal list. Vzela ga je in pobesila roko. Ko ga je jemala, je bežno z očmi preletela prve besede. V srcu in glavi ji je ostala ena sama, debelo tiskana — Questura; in zdaj ni mogla dalje. Poziv v kvesturo. Kaj pride zdaj nadnje?

»Poglej kdaj...«, je hotel odločno reči Ivanč, pa je bil le komaj slišen šepet. Katrica je zbrala vse svoje moči, da ne bi zaihtela, tako zelo se je prestrašila barve tega glasu; kot da prihaja že z onega sveta, si je mislila.

»Petnajstega, tata, ob desetih... Pa — saj to je že danes, zdajle...«

Ni imel časa, da bi se ves preoblekel, premenjal je le jopič in klobuk. Ko je stopal po bregu proti dolini, je nekajkrat postal.

Tu, pri tem kamnu so tedaj vrgli karabinerji Drejčka ob tla, ko se je obrnil, da bi mu nekaj rekel, njemu, svojemu očetu, ki ga je spremljal v razdalji dvajsetih metrov. »Tata, vrnite se —«, je bil zaklical, preden so ga udarili s puškinim kopitom. »Tata, ne bojte se, mi —«, potem, ko so ga z brcami prisilili, da je ves okrvavljen in zapletajoč se v verige, vstal.

Tu, pri tem kozolcu je bil zopet padel. Točno je videl Ivanč, kako mu je orožnik podstavil nogo. Stekel je tedaj k svojemu otroku v pomoč, a zavedel se je šele zvečer pri sosedu v seniku. Ko so ga našli na cesti, so ga zanesli tja, ker so se bali, da ne odpeljejo ponoči še njega. Takšno je bilo slovo s starejšim sinom, pred štirimi leti. Pred dvema pa so pri tej kolibi pretepali Petra, ker jim je rekel, da je nedolžen kot njegov brat in da zahteva, da mu dokažejo to, česar ga dolžijo. Krohotaje se so ga tolkli in brcali, da so peklensko rožljale verige: »Tu imaš dokaz — in še enega in še enega...« Tokrat ni bil posegel vmes, ker je hotel videti, kam popeljejo njegovega najmlajšega. Vlekli so ga skozi trg kot zločinca, da so se ljudje prestrašeni umikali v hiše. Pri kvesturi so ga pahnili čez prag, da je padel. Dolgo je tedaj Ivanč stal pred tisto hišo... Kako dolgo? Tudi Petra ni videl nikoli več. Ječa? Lipari? Smrt? Kje ste, ubogi, nedolžni otroci? Zločinci, ker Slovenci!

Upognjen in droban je stal Ivanč sredi brega. Ko je hotel seči v žep po robec, se je spomnil, da ga je pozabil vzeti. S hrapavimi dlanmi si je obrisal oči ter stopil dalje.

Pred kvesturo je postal. Ljudje so prihajali in odhajali. Nihče se ni zmenil zanj. Nikoli še ni bil prestopil tega praga, toda Jurij mu je danes dejal, da mora priti sam. Odkril se je in pomislil. Nato je dal klobuk na glavo in vstopil. Udje so mu ohromeli in srce ga je kot skala vleklo k tlom. Groza pred vsem, kar se je dogodilo in se dogajalo v tej hiši, mu je črpala moči s tako silo, da se je zbal, da omahne.

S truščem so se odprla vrata v sredini in vesel napev je zadonel po veži. Mlad karabinjer je zaloputnil vrata za seboj in odšel v sosednjo sobo. Tedaj je stopil k Ivanču Jurij, ki se je nenadoma znašel na hodniku.

»V to-le sobo morate«, je pokazal nekam v zadregi s prstom na druga vrata. Ivanč se je okrenil, da bi ga vprašal — toda Jurija že ni bilo več.

Potrkal je in počakal. Nihče se ni odzval. Potrkal je zopet. Ker tudi sedaj ni slišal odziva, je hotel potrkati v tretjič. Tedaj pa so ga vrata, ki jih je nekdo nepričakovano odprl, skoro podrla. In že je ta nekdo v čudni uniformi strašno kričal nanj. Ivanč ni razumel niti besede, ker je kričal v italijanščini. Stal je pred tem besnečim mladeničem in groza mu je zopet pričela hrometi ude. V tem hipu se je spomnil listka, ki si ga je bil pripravil v desnem žepu, in segel ponj. Uniformiranec mu ga je strgal iz rok in stopil v sobo. Ker je pustil vrata za seboj odprta, je Ivanč razumel, da mora za njim.

Soba ni bila velika, toda v njej so bile tri mize; na dveh so sedeli mladeniči v črnih uniformah, kot ta, ki ga je pozval noter. Ko je Ivanč vstopil, so za hip umolknili; takoj nato pa so pričeli govoriti vsi hkrati. Še preden se je utegnil odkriti, mu je nekdo z ravnilom zbil klobuk z glave in ga udaril po roki. Ko je Ivanč pobiral klobuk, je pričel najstarejši med njimi kričati nanj. Starček se je zravnal in ga poslušal, ne da bi ga razumel.

V sobo je stopil Jurij. Po kratkem razgovoru z uradnikom je mrko dejal: »Povejte mu priimek in ime!« Ivanč ga je začudeno pogledal: »Saj ga ima zapisanega na pozivu!«, je hotel reči. Pa se je premislil, da ne bi zopet pričeli kričati.

»Boštjančič Ivan...«

Nekaj ostrih vzklikov, surov smeh, kričanje, mahanje z rokami, udarjanje po mizi. Vsa njihova soba je odmevala od trušča in vpitja.

Toda Ivanča nenadoma ni bilo več groza niti strah; komaj da je bil žalosten; v njem je vstajal odpor, silen odpor, ki daje moč in jasno misel. Pritepe se ti od nekod na čisto slovenska tla takale svojat in ti kriči in razbija kot da je ona tu doma in smo se mi pritepli. Razgraja v jeziku, ki ga nikoli ni govorila slovenska zemlja in te imenuje barbara, ker ga ne razumeš. —

»Vložiti boste morali prošnjo, da vam spremene ime...« je nenadoma zaslišal Jurijev glas. »Težko je izgovarjati Boštjančič, pravijo...«

»Komur je težko, naj ga ne izgovarja«, je mirno odvrnil Ivanč.

Jurij je zardel; zadrego je skušal prikriti z naglim govorjenjem. Uradnik je delal čudne obraze, nato je pokimal in rekel obrnjen proti Ivaniču: »Bostiani Giovanni, e?«

Ivanč ga ni takoj razumel. Toda ko je doumel smisel teh čudno zvenečih besedi, se mu je zameglilo pred očmi. Iz roda v rod je šlo njegovo ime in nihče ga ni omadeževal. Vsi so ga s ponosom pisali, izgovarjali in nosili. In on naj ga zdaj zataji pred temi cirkuškimi tujci-razgrajači?

»Boštjančič Ivan«, je ponovil trdno in odločno.

Jurija, ki je skočil k njemu in mu hotel nekaj reči, je odrinil, da je stopil korak nazaj.

»Če so me zato klicali, jim povej, naj si prihranijo trud. Ne jaz, ne kdorkoli mojega rodu ne bo vložil prošnje.«

Ivanč se je obrnil in hotel oditi. Tedaj sta skočila izza mize dva uniformiranca in ga pahnila v sre-

dino sobe. Jurij ga je zgrabil za roko: »Nikar, oče, ne bodite trmasti... Saj je vendar nepomembno, kako vas kličejo —«

»Seveda me ne briga, kako me kličejo ti-le... Niti najmanj me ne briga, fant; toda, da bi jih jaz prosil, naj mi spremene ime...«

»No...«, se je razveselil Jurij, »potem bo vse dobro...« in že se je vnel živahen pogovor med njimi.

Za tolmača je tu, ta sprijeni sosedov fant, si je mislil Ivanč. V vasi pa ga imajo za vohuna. Mu delajo krivico? Kot da je uganil njegove misli, se je tedaj Jurij obrnil k njemu: »Če se ljudje sporazumejo, gre vse laže. Dobro, da zna vsaj nekdo od nas njihov jezik... Torej z imenom že sami urede na občini... Sem so vas klicali zaradi sinov. Mimogrede pa uredite še zaradi njive ob poti, ki bi jo hotela občina razširiti v cesto...«

Za hip je Ivanč pozabil na vso drugo gorje. Pred njim je vzvalovilo njegovo polje. Najlepša je tista njiva, ki jo hočejo spremeniti v cesto. Na drugi strani je gmajna, ki prehaja v breg. Dovolj prostora bi bilo tam za najširšo pot... Zakaj hočejo vprav njegovo njivo?

Uradnik je postal nestrpen. Z rezkim glasom je pričel vpiti in mahati proti Juriju. Ta se je zdrznil in ponižno pokimal. Ivanč je komaj še prenašal vse odurno vzdušje te sobe.

»Reci mu, fant, da imajo onstran moje njive gmajno, nikomur koristno. Zakaj nje ne vzamejo?«

»Oče«, je zajecljal v zadregi Jurij, »tega mu ne morem reči. Saj jih to tudi ne briga, tu. Tako so odločili na občini... Sem so vas poklicali le, da podpišete...«

»Da podpišem, praviš...«

Tedaj je Ivanč stopil korak nazaj in spregovoril s takim glasom, da so vsi umolknili in ga začudeno pogledali. Ničesar niso razumeli, vendar so vedeli, da to ni le odpor in upor, temveč tudi grožnja.

»Tako jim povej, fant, da ničesar ne podpišem. Če so gospodarji naše zemlje in odločajo o njej, ne potrebujejo naših podpisov. Brez podpisa so mi vzeli dva sina ter ju mučili in umorili. Brez podpisa so ubijali in ubili njuno mater. Brez podpisa so nam požgali dom in šolo. Brez podpisa mučijo ves naš narod, pa naj me še brez podpisa imenujejo Bostianija in mi vzamejo njivo. Toda prišel bo dan, da, prav gotovo bo prišel, jim povej, ko bomo mi brez podpisa vzeli nazaj vse, kar je našega. Takrat jim poplačamo ves dolg, kajti vsa naša imena lahko spremene in imenujejo po svoje .. naših duš ne bodo nikoli. Giovannija Bostianija lahko mučijo in ubijejo, Ivan Boštjančič pa bo živel dalje. Živel bo v dolinah in gorah, v gozdovih in potokih, živel bo v svoji zemlji. V zemlji, ki je bila in bo slovenska, ko njih še ni bilo in ko jih ne bo več tu. Tako jim povej, fant!«

Nihče ni bil opazil, da je že po prvih Ivančevih besedah stopil v sobo zloglasni prefekt, ki je bil doma nekje iz Furlanije in je znal slovensko. V poslednjem trenutku ga je zagledal uradnik, ki je slonel pri oknu. Ko ga je hotel pozdraviti in opozoriti druge nanj, mu je ta namignil. Ta mig je zadostoval.

Dva dni in dve noči je hodila Katrica vrh klanca, da bi videla, če prihaja stari Ivanč. Ni se upala vpraševati sosedov; pred očmi je imela še vedno debelo tiskano besedo — Questura.

Ko so ga tretjega dne pripeljali v hišo, ni rekla besede. Tudi Ivanč je dolgo molčal. Nekega večera pa jo je poklical k postelji. Vzel ji je iz naročja malega Drejčka, ki se je bil rodil sedem mesecev potem, ko so mu bili odpeljali očeta. Otrok, ki je bil že zaspal, je začudeno pogledal v upadlo dedovo lice. Ko pa ga je mati nežno pobožala po laseh, je tiho položil glavo na blazino k Ivanču in zaprl oči. Bil je že toliko pameten, da je vedel, kdaj ne sme ugovarjati.

»Ko ozdravim, Katrica«, je mirno spregovoril Ivanč, »pričneva znova... Zdaj sem videl, kdo in kaj so. Zahrbtni strahopetci in kričači. Tako majhni, tako ničvredni. Ni se nam jih treba bati; le čuvati se jih moramo... Čuvati zaradi Drejčka, da nam ga ne vzamejo prej, preden pride njegov čas... Naš čas.«

Čudno lepo je bilo Ivančevo izmučeno lice, ko je odgovarjal na vprašanje, ki si ga Katrica ni upala na glas izreči.

»Kdaj? Kmalu, Katrica. Tam doli sem videl, da kmalu... In da prav gotovo...«

S. M.

Pošiljajte uredništvu *LJUDSKEGA TEDNIKA* najboljše članke in dopise iz vašega stenčasa! — Izbrane prispevke bomo objavili!

NESMRTNA DUNJA

LIDIJA KOMPANJEC

Lukija je imela hčerko, krasno hčerko edinko, Dunjo.

Dunja je bila najboljši brigadni vodja svojega kolhoza. Njena brigada je bila v vsem kijevskem okrožju prva, ki je pridelala 400 stotov krompirja na enem hektarju.

»To ni dovolj! Lahko pridelamo še več!« je dejala Dunja in začela vztrajno raziskovati za tajnostjo obilnega pridelka. Delala je poskuse doma, na svojem zelenjadnem vrtičku. Sprašila je zemljo v jeseni in jo pognojila. Zgodaj spomladi je rastline pokadila, da bi jih očuvala pozne slane. Pod vsakim steblom je pridelala okrog dva kilograma krompirja.

Nekega večera, ko je njena mala hčerka Anjuta spala, je Dunja sedla, vzela svinčnik in papir ter računala: »Hektar je deset tisoč kvadratnih metrov, na vsakem metru bom imela po štiri stebla, vsako steblo mi bo dalo nad en kilogram in pol; to znese 650 stotov na enem hektarju.« Pogumno je obljubila kolhozu, da bo to tudi dosegla.

Leta 1939. je Dunja spolnila svojo besedo: pridelala je 650 stotov krompirja na enem hektarju. Glas o mladi stahanovki je šel po vsem kijevskem okrožju. Njena mati je žarela v ponosu, kakor tudi njen mož. Dobivala je pisma z vseh strani Ukrajine in kolhozniki so prihajali iz drugih vasi, da bi se z njo posvetovali.

Tedaj je izbruhnila vojna in Dunjin mož je odšel na fronto.

Sovražnik se je vedno bolj približeval vasi Boljšaja Dimerka. Prišli so, preden je Dunja utegnila oditi. Dunja ni hotela imeti z njimi nič opravka. Ni se ozirala za njimi, ni hotela razumeti njihove govorice in ni hotela delati zanje. Skrivala se je po kleteh, skednjih in podstrešjih. Ljudje so ji pomagali in niso izdali njenega skrivališča.

Tako je minilo osem mesecev in več. Potem so partizani razstrelili železniški most blizu sosednje postaje Brovarji. Prišli so gestapovci in aretirali v Dunjini vasi sedem oseb.

Dunja je bila osma. Nek izdajalec jo je predal Nemcem. Našli so jo v malem podstrešju. Njena stara mati je prinesla iz koče malo Anjuto. Dunja je pobrala dete in ga odnesla v naročju s seboj.

Lukija je tekla k gestapovcem, da bi videla hčer, da bi ji prinesla jedi. Toda nemški vojaki so zaustavili starko; s puškinimi kopiti so ji zastavili pot.

»Ne smeš tja, domov pojdi, tvoja hči se bo vrnila čez eno uro.«

Mati je šla domov. Minili sta dve uri, tri — niti sama ni vedela, kako dolgo je trajalo. Tedaj je pridirjala soseda, vsa bleda in objokana.

»Nikar ne čakaj hčere. Morilci so obesili našo Dunjo.«

Brez besede se je starka zgrudila.

Takole se je zgodilo. Nemci so nagnali vse ljudi na trg pred hišo vaškega sovjeta, kjer so postavili osem vislic. Ljudje so se zgražali nad prizorom, ki so mu morali prisostvovati. Nekateri so jokali, drugi so skušali pobegniti, toda nemška policija je obkolila ves trg in ni pustila nikomur, da bi se prebil skozi ta obroč smrti.

Kamion je pripeljal aretirance. Izstopili so in šli peš do vislic — deset korakov — zadnjih deset korakov v njihovem življenju.

Mirno in ponosno, z detetom v naročju, je stopala Dunja na morišče. Njen pogled je bil jasen, zrla je naravnost — na ljudstvo, na jasno nebo, na hiše svoje rojstne vasi. Stopila je pod vislice, se ozrla naokoli in se priklonila na vse štiri strani.

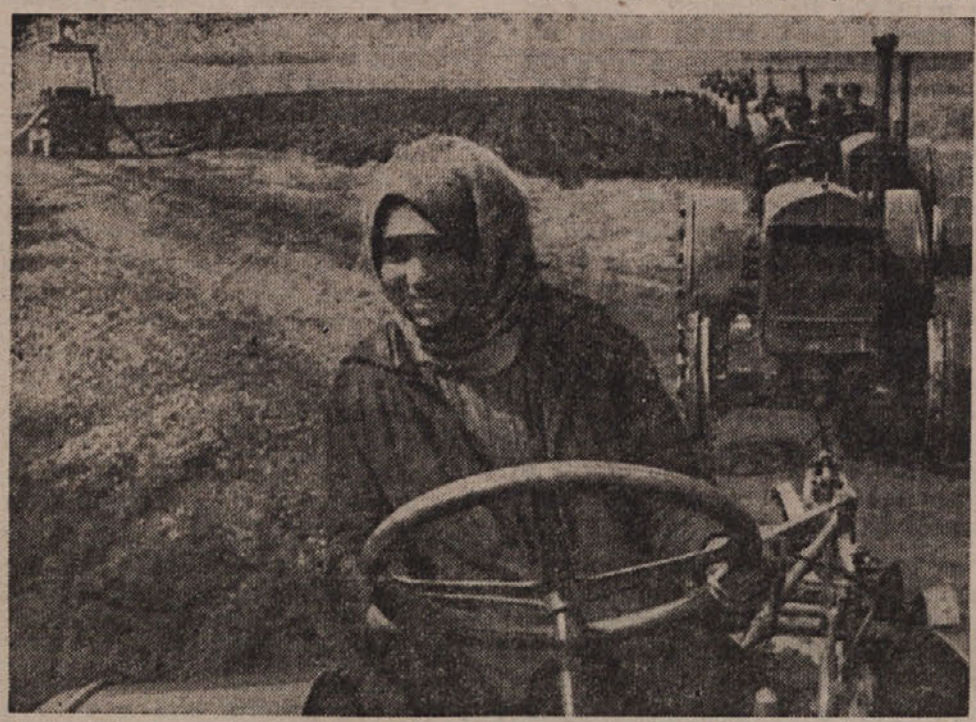

V Sovjetski zvezi je žena postala enakopravna državljanka, ki sodeluje na vseh poljih gospodarstva.

»Zbogom, Ukrajina moja, zbogom, dnevna luč!«

Stopila je na oder in se obrnila proti ljudstvu.

»Zbogom, dobri ljudje! Potrpite. Pravica in resnica se bosta zopet vrnili. Stalin se bo vrnil.«

Ko je začel rabelj zavezovati Dunjine roke, je mala Anjuta glasno zajokala. Rabelj jo je pograbil in jo zagnal med množico...

Do večera so bingljala trupla na vislicah. Do večera je svetila rdeča Dunjina jopica nad trgom.

Prešli sta več kot dve leti od tistega dne.

In danes živi v Boljšaji Dimerki neko dekle, Paša Jarmolenko, katere ime so kolhozniki povezali z Dunjinim imenom.

Nemci so Pašo odvedli v sužnost v Nemčijo, kjer si je čestokrat želela smrti, rajši kot tisto grenko življenje, ki ga je morala tam živeti. Prijateljice so jo naučile, kako naj zavre tobak in popije vodo, da bi se napravila bolno. Pokvarila si je zdravje in Nemci so jo poslali domov kot nerabno. Včasih je bila Paša veselo, vedno se smejoče dekle, a Paša, ki se je vrnila domov, je bila popolnoma drugačna. Sprva se je zdelo, da je šlo njeno zdravje za vedno. Toda pravijo, da je dom najboljše zdravilo in polagoma je Paša okrevala.

V tistem času je Rdeča armada podila Nemce proti zapadu. Preden so odšli, so Nemci požgali skoro vse hiše, odgnali so vso živino, oropali vse, kar so le mogli doseči. Toda zemlja je čakala rok svojih pravih gospodarjev, čakala je na setev in kolhozniki so začeli s pripravami za spomlad.

Paša Jarmolenko je bila imenovana za vodjo brigade, ki naj bi pridelovala krompir na odseku, ki je nekoč bil Dunjin; odbrala si je najboljša dekleta, ki jih je mogla najti in šla na delo.

Tako je nastala znana brigada, ki je nosila Dunjino ime, v Boljšaji Dimerki spomladi leta 1944.

Iz ruščine prevedel Marinčič Ivo

Telesna vzgoja

Vir moči in napredka Sovjetske zveze

Veličastna zmaga Rdeče armade nad nacizmom in nazadnjaškimi silami, nam je odprla jasen vpogled v neizčrpno življenjsko moč sovjetskih narodov. Kljub ogromnim žrtvam, ki jih je doprineslo sovjetsko ljudstvo v štiriletni osvobodilni vojni, vidimo danes na vseh sektorjih dela nezmanjšan polet in tekmovanje za obnovo razdejane domovine.

Koliko je Sovjetska zveza od oktobrske revolucije dalje skrbela za vsestranski razvoj tudi na telesnovzgojnem polju, nam najbolje pričajo uspehi, ki so jih njeni tekmovalci dosegali tako v času vojne in jih dosegajo sedaj po končani zmagoviti vojni. Toda vse to je plod dolge in načrtne telesne vzgoje in razumevanje ljudskih voditeljev v življenjsko silo človeka.

Od leta 1921 do 1941 so zgradili v SZ 600 stadionov, štirinajst tisoč popolnoma opremljenih športnih igrišč, pet in štiridest tisoč igrišč za odbojko in košarko, šest tisoč smučarskih terenov, pet sto plavalnih bazenov itd. V tej dobi je bilo odprtih sedem visokih šol za telesno vzgojo, opremljenih z vsemi znanstvenimi potrebščinami, kjer so se vzgajali telesnovzgojni učitelji.

Uspehe tega dela smo videli v minuli vojni.

»Vprašajte vojake Rdeče armade«, pravijo v svojem članku Moskovska Izvestja, »vprašajte junaške partizane in partizanke, kakšne koristi je bila za njih v minuli vojni vojaška izvežbanost in telesna vzgoja.

Za časa vojne so se na številnih sportnih igriščih milijoni vežbali v samoobrambi, v metanju granate, a na prostem se urili v vztrajnostnem teku na smučeh. Stotisoče ljudi se je naučilo plavati, okrog poldrug milijon se jih je izučilo rokovati z bajonetom.

Smelo lahko trdimo, da je Rdeča armada porazila sovražnika tudi zato, ker so njeni pripadniki nadkriljevali neprijateljske vojake v telesni konstituciji, junaštvu in vzdržljivosti. Spomnimo se samo, s kakšno vztrajnostjo so ruski vojaki in častniki v neskončnih pohodih prešli vrhove Karpatov in gazili globoke in široke reke, da so zadali v samem Berlinu poslednji udarec nacizmu.

Danes se delajo novi načrti in športno življenje se pripravlja k še večjemu razmahu. Nogometna tekmovanja so v polnem teku. Zmagoslavni nastop moskovskega Dynama v Angliji — dosedaj nepremagljivi domovini nogometa — in uspehi drugih moštev na turnejah po Jugoslaviji, Romuniji in Bolgariji so nam v svežem spominu. Da sovjetski športniki ne mirujejo, o tem nam pričajo vrsta novih rekordov, ki so bili doseženi na raznih športnih prireditvah zadnjih mesecev. Leonid Meškov in Vitalij Ušakov sta zboljšala rekorde v plavanju in njuni rezultati na 200 in 400 m prosto so boljši od oficielnih evropskih rekordov. Dva nova rekorda v plavanju je dosegla Kapitolina Vasiljeva, a šest Zinajda Selesneva. Poleg teh so bili doseženi številni odlični rezultati v lahki atletiki. Feodosiji Vanin je zboljšal svetovni rekord na 20 km za 9 sekund. Evdokija Vasiljeva ima v tekih na 800, 1000 in 1500 m čase, ki so boljši od svetovnih rekordov. Nina Doumbadze je postavila nov svetovni rekord v metu diska. Celo vrsto krasnih uspehov beležijo smučarji. Med njimi je na pr. Vasilji Chraščikov dosegel na 20 km čas 1 uro 15 minut in 51 sekund.

Sportni dogodki

Naš tednik bo v svoji telesnovzgojni rubriki, da izpolni vrzel pomanjkanja telesnovzgojnega časopisja pri nas, prinašal redna poročila o udejstvovanju na telesnovzgojnem polju v Slovenskem Primorju in Trstu, kakor tudi poročal o vseh važnih dogodkih v tujini, predsem prinašal poročila fizkulturnikov v Sovjetski zvezi in o obnovi na tem polju v Jugoslaviji. Vabimo vse, ki se zanimajo za telesno vzgojo, da sodelujejo v našem listu, da nam pošiljajo poročila o prireditvah iz posameznih krajev, strokovna poročila in nam sporočajo svoje želje o vseh vprašanjih telesne vzgoje.

Smučarske tekme v Ilirski Bistrici. Led je prebit! Tudi na našem ozemlju so se vršile prve smučarske tekme. Bistriška mladina je bila tista, ki se je ojunačila ob prvem snegu, privezala »dilce« in hajd na zasnežene poljane, da se pomeri med seboj, koliko zna in zmore. Tekme, ki so se vršile po vseh predpisih v redu, so pokazale, koliko zanimanja vlada pri nas za to telesnovzgojno panogo in koliko veselja in razvedrila nudi mladini. Tekem so se udeležili mladinci in naraščaj v vztrajnostnem teku in v smuku. Rezultati teh prvih tekem so zadovoljivi in smo prepričani, da bodo vzpodbudili tako tekmovalce, kakor tudi ostale, ki se zaradi raznih predsodkov morda niso upali še pomeriti z bolj pogumnimi. Mladino iz II. Bistrice stavimo za vzgled ostalim, ki morda imajo več možnosti in prilike z ozirom na snežne razmere, da prirejajo tudi slične prireditve. Kje ste Bovčani, Kobaridci, Tolminci in vi izpod Črnega vrha in Lokve, da ni še glasu o smučanju pri vas?

Državno prvenstvo FLRJ v smučanju in skokih bo v dneh od 22. do 26. februarja v Guštanju in Celju, kakor je odločil centralni odbor Fizkulturne zveze Jugoslavije v Beogradu. Tekme v teku, smuku in slalomu bodo na terenih Urške gore nad Guštanjem, med tem ko bodo skoke izvedli Celjani. Kakor izgleda, se bodo tega državnega tekmovanja udeležili tudi tovariši in tovarišice iz Slovenskega Primorja.

Partizanski marš. Tako se bo imenovala disciplina, katero so organizatorji prvih Balkanskih iger v izvedbi Albanije in katerih se bo udeležila mladina vseh svobodnih balkanskih držav, Bolgarije, Jugoslavije, Rumunije in Albanije, vstavili v svoj program. To bo tekmovanje v hoji na 45 km, izvedeno v spomin vseh borcev, ki so se v štiriletnem osvobodilnem boju borili in žrtvovali za svobodo balkanskih narodov. Ta disciplina bo ob vsakoletnih balkanskih igrah v trajen spomin padlim in opomin mladini, naj ne pozabi žrtev, ki so pripomogle, da lahko ona sedaj uživa sadove te borbe. Kot je maratonski tek spomin na junaštva starih Spartancev, tako naj bo v bodoče Partizanski marš spomin na številne mlade borce, ki so žrtvovali vse za osvoboditev Balkana.

Najboljši lahkoatlet Jugoslavije v minulem letu je postal partizan Danilo Žerjal, ki je vrgel disk 47.36, kroglo 13.96 in kladivo 40.51 m. Tovariš Žerjal, ki je doma iz Dutovelj pri Trstu, je moral služiti vojsko v fašistični Italiji. Ob razpadu Italije je bil odpeljan v nemško ujetništvo, kjer se mu je posrečilo rešiti se taborišča. Ko je prišel preko meje, je takoj vstopil v NOV in postal partizan. To je bilo januarja 1944. Po osvoboditvi je služil vojsko najprej v Postojni, nato v Ljubljani, kjer mu je bila dana možnost vežbanja in je dosegel svoje najboljše rezultate na raznih tekmovanjih širom države.

Mednarodni uspehi sovjetskih nogometašev. Začetkom minulega meseca so gostovala štiri najboljša nogometna moštva SZ v inozemstvu. Tako Dynamo v Angliji, CDKA v Jugoslaviji, Torpedo v Bolgariji in tiflinski Dynamo v Rumuniji. Skupaj so odigrali sovjetski nogometaši 15 tekem. Dobili so jih 12, neodločeno so igrali 3 in niti ene niso izgubili. Zabili so 68 golov, dobili pa 25.

Beograjsko moštvo »Partizan«, ki je sedaj na vežbanju v Splitu, in ki velja za eno najboljših moštev v Jugoslaviji, se pripravlja na gostovanje v Moskvo, da vrne obisk nogometašem CDKA v Beogradu.

PREGLED DOGODKOV PRI NAS IN PO SVETU

Seja Glavnega odbora PNOO

V soboto, 2. t. m je bila seja Glavnega odbora PNOO za Trst in Slov. Primorje. Predsednik PNOO France Bevk je pojasnil, da so sejo sklicali zato, da dajo obračun dosedanjega dela in pregled trenutnega političnega položaja ter da se obenem pred vsem svetom ugotovijo nekatera dejstva in obenem določijo smernice za bodoče delo.

Najvažnejši točki dnevnega reda sta bili: poročilo predsedstva in poročilo tajnika ter poročilo Borisa Kraigherja. Za predsedstvo je podal obširno poročilo tajnik tov. dr. Boris Puc, ki je v uvodu ugotovil, da je Jugoslovanska armada že takoj po 8. septembru 1943 imela preko IX. korpusa in še prej po partizanskih edinicah pod učinkovitim nadzorstvom večji del ozemlja Julijske krajine. V maju 1945 pa je Jugoslovanska armada s pomočjo primorskega ljudstva samega zasedla še neosvobojena mesta in prometna križišča. Jugoslovanska armada je spoštovala pravni red, ki ga je našla ob svojem prihodu Anglo-ameriške zasedbene vojske, ki so na podlagi beograjskega sporazuma prevzele oblast nad delom Julijske krajine, pa niso priznale krajevnih oblasti in so z ukazom od 13. junija 1945 uvedle v coni A italijansko zakonodajo po stanju 8. septembra 1943

Nato je tov. Puc obširno opisal položaj, ki je nastal po 12 juniju 1945 in govoril o sistematičnem rušenju vseh demokratičnih stanov in ljudskih oblasti s strani ZVU ter o vsem drugem oviranju delovanja protifašističnega prebivalstva.

Poročilo se zaključuje z ugotovitvijo, da je osnovni problem vseh težkoč, ki se pojavljajo v coni A, ravno v nerazumevanju položaja s strani ZVU. To nerazumevanje ne temelji samo na nepoznavanju položaja ali zmoti, temveč slej ko prej na zavestni odstranitvi vsega, kar je ljudskega, zlasti pa ljudske oblasti Ljudstvo Julijske krajine, ki je petindvajset let ječalo pod fašizmom, se zaveda svojih pravic in spoštuje svoje narodno osvobodilne odbore ter z njimi sodeluje. Neobvezan nasvet narodno osvobodilnega odbora je našemu ljudstvu zakon, ki ga ne more uničiti nikak dekret. Ljudstvo Julijske krajine je danes politično tako zrelo, da se pokorava le oni oblasti, ki jo priznava kot svojo, vse drugo pa odklanja kot poizkus zopetne podreditve in kolonizacije.

Referat Borisa Kraigherja

Sledil je referat Borisa Kraigherja pod naslovom: »Ljudska oblast in obstoječa civilna uprava«. Ugotovil je, da so vsi napori PNOO-ja, da bi spravila v sklad voljo ljudstva z novo vojno oblastjo, ostali zaman. Danes imamo na eni strani ljudstvo, antifašistične borce brez oblasti, brez možnosti vpliva na oblast, brez osnovnih formalno demokratičnih svoboščin — na drugi strani diktaturo reakcionarnih sil. Reakcija hoče dati oblasti značaj nečesa »vzvišenega«, kar je izven družbe. Demokracijo hočejo omejiti na formalne pravice kritike, oblast pa strogo ločiti od vsakega vpliva ljudstva nanje.

Dogodki v Grčiji in Indoneziji najočitnejše kažejo, kako nesramno protiljudski značaj ima intervencija; pa če prihaja pod katerokoli masko.

Ker so vsi naši napori, da bi prišlo do sporazuma, ostali zaman, nam ostane torej samo nadaljevanje borbe ljudstva za načela Atlantske listine, za tisto točko zadnje poslanice predsednika Trumana, ki govori o nevmešavanju zunanjih sil v stvari malih narodov, ki govori o samoodločbi in suverenosti. Gre torej za nadaljevanje borbe z zahtevo, da tukajšnji činitelji spoštujejo načela demokratičnega bloka Anglije, Sovjetske zveze in Združenih držav Amerike.

Stanje, ki se je ustvarilo s pomočjo zunanjih sil in ki je torej proti volji tukajšnjega ljudsva, mi ne priznamo. Če hočejo pri ljudstvu dobiti ponovno tisto zaupanje, ki so ga uživali v teku vojne, potem naj prenehajo s prakso dekretiranja in naj govore z ljudstvom ter njegovimi predstavniki ne s stališča nekih »vzvišenih razsodnikov« ampak s stališča soborcev.

Boris Kraigher je nato govoril o naši pripravljenosti sprejeti v odbore predstavnike strank, ki so ostali izven, in sprejeti nove volitve pod vodstvom teh odborov. Dalje je dejal, da živimo v času, ki zahteva hitrih ukrepov za izboljšanje težkih življenskih pogojev, za obnovo porušenih mest in vasi, za obnovo industrije in obrti- živimo v času, ki zahteva hitrih ukrepov na vseh področjih. Vseh teh nujnih življenskih problemov ni mogoče reševati preko starega aparata, kakor ne s pomočjo novih prefektov in sindikatov.

V naslednjem je tov. Kraigher podal nekatere smernice za nadaljnje delovanje naših narodno osvobodilnih odborov in je na to omenil očitke reakcije, ki nam očita »nesodelovanje«. Oni hočejo »sodelovanje« ne v interesu ljudstva, ampak zato, da bi dokončno upe našega ljudstva po resnični demokratični oblasti zatrli. Ta reakcija se zaveda, da ljudska oblast vodi k rešitvi, kjer odloča ljudstvo brez zunanjega vmešavanja. V strahu pred to odločitvijo ljudstva hoče reakcija sodelovanje z intervencionističnimi silami za likvidacijo ljudske oblasti.

Svoje poročlo je zaključil z besedami: »Sodelovanje na protiljudski osnovi mi ne moremo sprejeti. Mislimo, da je to mnenje nas vseh, če izjavljamo da je sodelovanje možno samo na osnovi obnove ljudske oblasti«.

Poročilom je sledila debata, nakar so člani odobrili delo predsedstva in odsekov.

Po čitanju resolucij so prešli na izpopolnitev glavnega odbora in predsedstva PNOO-ja.

Druga seja Glavnega odbora PNOO za Trst in Slov. Primorje se je s tem končala

Volitve v SZ

Dne 10. februarja se bodo vršile volitve v Vrhovni sovjet ZSSR.

Volitve so vsenarodne splošne, enake, neposredne in tajne. Sovjetski volilni zakon ne pozna nobenih omejitev. Vsi sovjetski državljani, ki so izpolnili 18. leto, bodo volili, ne glede na narodnost, raso, spol, veroizpoved, izobrazbo, bivališče, socialni izvor, imetje ali preteklo delovanje. Edino izjemo tvorijo slaboumni ter tisti, ki jim je sodišče odvzelo državljanske pravice.

Ob tej priliki je centralni komitet VKP(b) (Vsezvezne komunistične partije Boljševikov) izdal proglas vsem volilcem Sovjetske zveze, ki pravi med drugim:

Tovariši! Dne 10. februarja 1946. bodo državljani naše dežele izvolili poslance v Vrhovni sovjet ZSSR. Osem let je minulo od prvih volitev v Vrhovni sovjet. Vojna nam ni dovoljevala, da bi se vršile redne volitve v roku, ki ga določa sovjetska ustava. Sedaj, ko je domovinska vojna zmagovito končana in se je pričela doba mirnega razvoja, ima sovjetsko ljudstvo možnost izvršiti volitve v Vrhovni sovjet ZSSR.

Zakaj pričakuje in upa Komunistična Partija, da bo sovjetsko ljudstvo na bližnjih volitvah odobrilo njeno politiko in da bodo volilci oddali svoje glasove za kandidate bloka komunistov in izvenpartijskih ljudi? Partija Boljševikov računa na ljudsko zaupanje in na podporo volilcev, ker se je Sovjetsko ljudstvo moglo iz izkušnje mnogih let prepričati o pravilnosti partijske politike, ki je v skladu z osnovnimi interesi ljudstva, ker so se mogli prepričati, da je celotno delovanje Partije Boljševikov nesebična služba ljudstvu.

Pod vodstvom Partije Boljševikov so narodi naše dežele izpostavili Sovjetsko oblast in jo branili proti intervencionistom in belogardistom. V letih mirne izgradnje se je Komunistična Partija neumorno borila za razvoj narodnega gospodarstva dežele in dvig ljudskega blagostanja. Spremenila je našo deželo v napredno in mogočno socialistično silo. Z vsakim letom je postajalo življenje prebivalstva boljše, bolj kulturno in procvitajoče.

Zavratni napad fašistične Nemčije na ZSSR je prinesel naši deželi najtežje preizkušnje. Nikoli poprej še ni naša domovina stala pred tako strašno nevarnostjo. Na poziv Partije Boljševikov, na poziv tov. Stalina so vsi narodi Sovjetske zveze vstali k obrambi domovine. Vsi napori ljudstva so bili usmerjeni proti enemu samemu cilju: poraz nemških fašističnih osvajalcev in zmaga sovjetskega ljudstva. Zgodovina ne pozna primera take nesebične borbe ljudstva za svojo domovino. V ogorčenih bitkah s sovražnikom je Sovjetsko ljudstvo pod vodstvom Partije Lenina in Stalina pridobilo zmago. Naša pravična stvar je zmagala. Nemški in Japonski imperialistični osvojevalci so bili poraženi. Odslej je naša domovina prosta grožnje nemškega vdora na zahodu in japonskega napada na vzhodu. Kot posledica zmage nad japonskimi in nemškimi imperialisti je Sovjetska zveza utrdila varnost svojih meja, zavarovala državne interese narodov naše dežele, njihovo narodno neodvisnost, svobodo in kulturo.

Sovjetska država temelji na enakopravnosti in prijateljstvu narodov. Sovjetski sistem je zlil narode naše dežele v eno samo bratsko družino. Naša domovina je postala močna in mogočna sila, ker je v naši deželi triumfiral socializem. Odstranjena je bila stoletna gospodarska zaostalost naše dežele. V okviru petletnih načrtov je sovjetsko ljudstvo z vztrajnim in nesebičnim delom ustvarilo napredno gospodarstvo ter rešilo našo domovino pred hitlerjevsko Nemčijo. Pokazalo je, da so gospodarski temelji sovjetske države mnogo trdnejši kot gospodarstvo sovražnih držav.

Sedaj, ko je vojna končana, se pred našo deželo odpirajo široke možnosti za razvoj industrije in vsega narodnega gospodarstva. Krize in pretresljaji, ki zajemajo kapitalistične dežele ne ogrožajo sovjetske dežele. V Sovjetski zvezi ni in ne bo niti kriz niti brezposelnosti.

Naša naloga je čuvati pridobitve sovjetskega ljudstva. Potrebno se je boriti skupno z demokratičnimi silami drugih dežel za utrditev sodelovanja miroljubnih sil za iztrebljenje vseh korenin fašizma, za preprečenje vsake napadalnosti v bodočnosti. VKP (b) poziva volilce naj pridejo 10 februarja na volišče kot en mož. Ta dan mora postati dan vseljudskega proslavljanja sovjetske enotnosti delovnih množic, dokaz njihove sloge, strnjenosti okoli Partije Lenina in Stalina.«

Sovjetski volilci so pozdravili proglas z veličastnim navdušenjem. Delavci, nameščenci, kolhozniki, intelektualci najdejo v preprostih besedah proglasa svoje lastne misli in upanja.

Nekaterim ne ugaja budnost sovjetskega tiska in radia, vztrajna borba sovjetskega javnega mnenja za popolni moralni in politični poraz fašizma. Toda budnost in nespravljivost s fašizmom so neločljivi del splošne borbe za mir in varnost. To je odločilni del naporov za stvar miru. V tej plemeniti borbi ZSSR ni sama. Z njo se bore demokratične sile vseh dežel. Te sile rastejo in se krepe. ZSSR hoče sodelovati z vsemi silami, ki ljubijo mir, da bi se okrepila zmaga na vzhodu in zahodu.

Italija in mir

V zunanje političnih stališčih Jugoslavije je brez dvoma najaktualnejše vprašanje **razmejitve med Italijo in Jugoslavijo** in v tem smislu mnogo pišejo in govore tudi z italijanske strani, sicer ne z iskrenostjo, ki

Italija pred Združenimi narodi

bi dala slutiti o kakšni demokratizaciji Italije, temveč z istimi imperialističnimi težnjami kot pred 25 leti.

V svojem zadnjem govoru se je podpredsednik italijanske vlade Nenni tudi dotaknil s previdnostjo mirovne pogodbe. O vprašanju vzhodne meje je izjavil, da se ne sme to vprašanje jemati tako, kot da bi se ničesar ne zgodilo v zadnjih 2 letih, kot da fašistična Italija ne bi bila napovedala Jugoslaviji vojne in ne bi bila prinesla Jugoslaviji uničenja in smrti. Edini način, da rešimo to vprašanje je, da prosimo Titovo Jugoslavijo za spoštovanje in prijateljstvo za demokratično Italijo, ki se poraja. Nenni je naglasil tudi nevarnost zadržanja, ki je nacionalističnega značaja, za katerim se skriva poskus, kako bi preprečili uvedbo italijanske demokracije in to je v očeh mednarodnega javnega mnenja slaba stran, črna točka za italijansko demokracijo.

Mi vedno pravimo, da vstaja nova demokratična Italija, je dejal Nenni...

Toda govori njihovega predsednika De Gasperija, pisanje večine italijanskega tiska, kaj malo potrjujejo te besede, ampak jih nasprotno pobijajo Italija nikoli ne bo mogla zavzeti mesta med evropskimi demokracijami, če ne bo zavrgla podedovano politiko imperializma in če bo dajala potuho in podporo fašističnim in šovinističnim elementom, ki v Italiji nikakor niso nehali delovati.

V opisovanju notranje političnega položaja v Italiji, Nenni ni mogel mimo tega, da ne bi priznal izredno težkega gospodarskega stanja, iz katerega današnja Italija nima nikakih perspektiv za izboljšanje. Nenni je dejal, da bo v Italiji, če bo sedanji položaj še trajal, v prihodnih mesecih 2 in pol milijona brezposelnih.

Grško vprašanje

V nič boljšem gospodarskem položaju se danes nahaja Grčija, ki je pač nujna posledica ne samo vojne, temveč predvsem notranjega nereda v državi. Prav te dni je grško vprašanje predmet dokaj ostre debate na zasedanju varnostnega sveta Združenih narodov v Londonu.

Po odstranitvi »iranskega vprašanja« z dnevnega reda, ki ga je sprožila angleška delegacija, pravijo sovjetski komentarji, da predstavlja to dejanje zmago zdrave pameti.. Na seji varnostnega sveta so prišle do izraza tendence, ko so nekateri ljudje poskušali prikazati v napačni luči politiko Sovjetske zveze, ki je prijateljsko razpoložena napram iranskemu ljudstvu. Vsi poskusi spraviti organizacijo Združenih narodov na pot politike, nasprotni njeni listini, so se pokazali kot nemočni pred jasnimi argumenti Višinskega.

Prav tako, pišejo sovjetski komentatorji, so točni argumenti Višinskega glede grškega vprašanja, ki ga je sprožila Sovjetska zveza (poleg indonezijskega vprašanja). Sovjetski memorandum, ki ga je predložil Višinski 21. januarja, obsega štiri točke.

1. V Grčiji se je ustvaril izredno napet položaj, ki nosi v sebi možnost za katastrofalne posledice tako za grško ljudstvo, kot za vzdrževanje miru in varnosti.

2. Bivanje britanskih čet v Grčiji ni opravičeno z nujnostjo, ker ga ne zahteva interes zavarovanja prometnih črt britanskih čet v premaganih deželah.

3. Bivanje britanskih čet v Grčiji se je dejansko spremenilo v sredstvo pritiska na notranje politični položaj dežele.

4. To okolnost često izrabljajo reakcionarni grški elementi proti demokratičnim silam dežele.

Na osnovi teh točk vztraja sovjetska delegacija v imenu sovjetske vlade v svojem predlogu o nujnem umiku britanskih čet iz Grčije

V nasprotju s sovjetskim stališčem, Bevin kot angleški delegat zahteva, da varnostni svet izrecno odloči o tem, ali prisotnost britanskih čet v Grčiji pomeni res nevarnost za svetovni mir

Za demokratično misleče ljudi, je to jasno. Vesti, ki prihajajo iz današnje Grčije, ki govore o preganjanju demokratičnih skupin, zapiranju njih voditeljev in terorju oboroženih monarhističnih tolp, so dokaz, da so v Grčiji na površju fašistične tendence in da angleške okupacijske sile niso ničesar storile, da bi se tako stanje odpravilo.

Vprašanje političnih beguncev

V humanitarnem komitetu organizacije Združenih narodov je jugoslovanski delegat dr. Bebler, obrazložil predlog jugoslovanske delegacije o **vprašanju političnih beguncev.** Kanadski delegat je dejal, da ne sme nihče uvrstiti vojnih zločincev pod pojem begunci, danski delegat pa je dejal, da je vprašanje beguncev politično vprašanje in da prav zato kaže govor jugoslovanskega delegata s kako opreznostjo se je treba lotiti vprašanja beguncev. Vsi vojni zločinci morajo odgovarjati pred sodišči svojih dežel, kakor poudarja jugoslovanski predlog. Belgijski delegat je dejal, da je jugoslovanski delegat zelo dobro govoril o vojnih zločincih in izdajalcih in da popolnoma soglaša s tem, da se jih ne sme smatrati za begunce.

Nov izvor energije:

URANOVI ATOMI

Že v začetku XIX. stoletja je bilo ugotovljeno, da sestoji vsaka tvarina (materija) iz najdrobnejših delcev — atomov. Toda tudi najbolj znani fiziki tiste dobe niso imeli jasnih pojmov o tem, kaj je v resnici atom. Leta 1912. je angleški fizik Rutherford prvi spoznal ustroj atoma.

Atom predstavlja skladen sistem, ki je sestavljen iz relativno težkega jedra in iz elektronov — lahkih drobcev — ki se gibljejo okoli jedra.

Velikot atomov je dobro znana. Enaka je približno enemu stomilijonskemu delu centimetra. Najlažji je atom vodika. Ako hočemo s številko prikazati število atomov, ki so v enem gramu vodika, je treba pripisati številki 6 —23 ničel Najtežji je atom urana, ki je približno 230 krat težji od vodikovega atoma.

Elektrotoni so osnovni drobci, ki so nedeljivi. Jedro je skladne konstrukcije njegova velikost je približno 10 000 krat manjša od samega atoma. Jedra in elektrone lahko opazujemo z aparatom, ki se imenuje Wilsonova kamera.

Pri vseh navadnih procesih se jedro atoma samò premika, v njem se ne vršijo nikake notranje spremembe. Ako pa dve jedri, kateri se hitro gibljeta zadeneta drugo ob drugo, lahko nastanejo v jedrih reakcije, nastanejo nova jedra kar imenujemo spreminjanje elementov. Če zadeneta skupaj na primer, po eno jedro vodikovega in litijevega atoma, nastaneta dve novi jedri helijevega atoma.

Pri tej reakciji jedra se razvije energija, ki je miljonkrat večja od energije, ki se pojavlja pri navadnih kemijskih reakcijah, pri katerih ostanejo atomska jedra neizpremenjena.

Srečanje ali udar med jedri je zelò težko doseči Vsako jedro je pozitivno naelektreno. Zaradi tega se jedra medsebojno odbijajo. Treba jim je dati zelò veliko brzino, če hočemo doseči, da zadenejo drugo ob drugo. Pa tudi tako je verjetnost da zadene res drugo ob drugo, zelo majhna. V najboljšem slučaju, komaj eno izmed miljon razgibanih jeder lahko prodre v drugo jedro, dočim se ostala ustavijo, ker niso imela zadostne sile.

Pod takšnimi pogoji so smatrali, da bo nemogoče izkorisititi velike zaloge energije, ki je v jedru.

Ta položaj se ni spremenil niti potem, ko je bil odkrit leta 1932 nov atomski drobec — neutron —, ki je sestavni del atomskega jedra in ki se razlikuje od drugih v tem, da ni naelekren.

Neutroni nastajajo kot posledica nekih reakcij v jedru samem. Ker so neutroni električno nevtralni, se ne odbijajo od jedra, temveč prosto prodirajo vanj in tako izzivajo reakcijo v jedru samem. Uspeh teh reakcij je, da nastanejo novi z elektriko napolneni delci, ki ne morejo prodreti v jedra in tako se reakcija ustavi.

Zaradi tega pojava se je še do nedavnega smatralo za nemogoče izkoriščanje energije jedra ter se je fizikalna znanost o jedru smatrala za čisto teoretsko fizikalno znanost.

Leta 1939. je bila nepričakovano odkrita reakcija jedra popolnoma nove oblike. Pri prodiranju neutrona v jedro se je običajno le skromno število delcev oddelilo. Sedaj pa je bilo dognano, da prodor neutrona v jedro uranovega atoma povzroči njegovo razdelitev v dve skoro enaki polovici. Pri tem nastane ogromna energija in vedno novo izločanje neutronov. Ti neutroni lahko prodrò v druga jedra urana in proces se nadaljuje.

Na ta način se proces delitve urana lahko nadaljuje sam po sebi, ko se enkrat začne, kakor na primer gorenje.

Razumljivo je, da ta preces deljenja urana daje veličastne poglede v bodočnost. Èn sam gram urana izločuje pri tem procesu deljenja dva in pol miljona večjo energijo kot jo daje en gram pri navadnem izgorevanju. To pomeni, da bi električna centrala, na primer Dnjeprostroj, ki ima polmiljona kilovatov, če bi delala z uranom, porabila samo 1 kg urana v 24.ih urah.

Ves svet že ve, kakšna ogromna porušenja povzroči eksplozija ene uranove bombe (atomske bombe) Pri eksploziji urana nastaja 20 miljonkrat večja energija kakor pa pri eksploziji iste množine najmočnejšega eksploziva (trinitrotoluola).

Vemò, da se atomska bomba spušča s padalom. Letalci, ki so opazovali eksplozijo atomske bombe v oddaljenosti 15 km od kraja, kjer je padla, so opazili, kako se je naenkrat pokazalo »novo sonce«, v katero je bilo mogoče gledati samo skozi črne načnike.

Ogromni stolp dima in prahu, ki se je dvignil nad krajem, kjer je padla bomba, je dosegel skoraj 10 km višine. Nekaj sekund po eksploziji je dospel do aviona, od koder se je vršilo opazovanje, zračni val, ki je zazibal avion tako močno kot bi se bila zraven razpočila bomba ali granata. Velik del mesta Hirošima (10 km²) je bil popolnoma porušen po tej silni eksploziji.

Uran je črna kovina, ki ima skoraj isto specifično težo kot zlato Svetovna zaloga urana znaša kakih 100 tisoč ton.

Za napravo uranove bombe pa ni dovolj, da imamo odgovarjajočo množino urana. Uran, ki je v naravi, sestoji iz skoraj enakih atomov, ki se pa med seboj razlikujejo po teži in po svojstvu jedra. Samo najlažji uran, to je tak z atomsko težo 235, je sposoben, da povzroči eksplozijo, medtem ko oni s težo 238 samo škoduje eksploziji. Zato je potrebno za izdelavo uranove bombe, pridobivati iz urana samo tisti del, ki ima najmanjšo atomsko težo Množina tega urana pa znaša približno 0.7% celokupne uranove mase. Druga svojstva obeh uranov so si skoraj enka in tudi razlika v atomski teži je zelò malenkostna, toda ravno zaradi tega je deljenje urana neverjetno tejko delo. To delo zahteva vrsto zapletenih procesov. Sedaj ne smemo več dvomiti v to, da so bile odstranjene vse težkoče, ki so ovirale izkoriščanje energije urana — zato bo človeštvo dobilo nov in idealni vir energije. Sovjetski fiziki delajo v tej smeri in bodo gotovo tudi oni doprinesli svoj delež pri osvajanju urana, ki je izvor nove, čudovite energije.

Prof. L. D. Landau.

SOVA

VESELA ZGODBA

Od vseh ptic, mi je postala sova najbolj simpatična. In ta moja simpatija izvira iz globoke hvaležnosti do usluge, ki mi jo je ta pametna žival napravila, ko me je nedavno rešila iz velike zadrege. To pa se je zgodilo tako:

Moja srbna ženka je pred nekaj meseci kupila salamo, ki naj bi služila kot rešilna nit v slabših časih.

S skrbnostjo prave gospodinje je to salamo skrila, da bi jo varovala vseh atentatov od moje strani, ker dobro pozna moje ljubezenske odnošaje do vseh svinjskih izdelkov.

A nekega usodnega dne, sem slučajno iztaknil varno zavetišče osamele salame.

Pobožal sem jo, skoro očetovsko, in to mi je bilo usodno.

Omamljiv vonj mi je udaril v nos in v hipu se je lotilo mojega želodca silno vznemirjenje, ki je takoj pognalo gor sline za sprejem tega nepričakovanega mesarskega umotvora.

Protivil sem se z vsemi štirimi, dobro se zavedajoč nezakonitosti svojega poželenja, a končno vendarle podlegel.

V boju med »da« in »ne«, mi je ostal v roki košček salame, s katerim sem pobegnil, hudodelec, v kuhinjo, kjer sem odtrgan košček zavil v kruh in vse skupaj spravil v večnost.

Greh je bil storjen, a čim bolj prijazno se je smehljal moj želodec, tem bolj se je oglašala vest nad storjenim zločinom.

V duhu se mi je prikazal strogi izraz moje odsotne žene in čul sem njene ostre besede, ki me bodo bičale na sramotnem odru, kadar bo ona, moja dobra žena, izvedela za nezaslišano kršenje hišnega reda.

Peklo me je v srcu in silna žeja, ki se mi je oglasila, mi je jasno prikazovala kazen, ki me čaka.

V obupu sem pobegnil od doma in zašel v gostilno, da pogasim oba požara.

Pritihotapil sem se zvečer domov in šel naravnost v svojo sobo.

Že sem upal, da bo vsaj tisti večer stvar ostala prikrita, kar zaslišim iz kuhinje glas moje žene, ki me je vabila, češ da mi bo nekaj pokazala.

Negotovih korakov, pričakujoč zasluženo zmerjanje, sem se odzval klicu in stal pred svojim strogim sodikom.

A kaj to pomeni? Namesto strogega pogleda sem zagledal pred seboj smehljajočo se ženko, ki se mi je zazdela v listem hipu za dvajset let pomlajena.

Držala je v roki tepo, živo sovo, ki me je radovedno pogledovala, ko sem se prikazal.

»Kje si pa dobila to ptico?« sem se osokolil vprašati.

»Ko sem se vrnila zvečer domov, sem jo našla v sobi. Igrala sem se z njo, ker je čisto krotka«, mi je odgovorila žena.

»Ubogi ptič«, sem rekel, »bo gotovo lačen, daj mu nekaj!«

»Saj sem mu že skušala vtakniti v kljun marsikaj, a ptič se ni hotel ničesar dotakniti.«

»Mogoče je žival bolna«, sem pristavil.

»Kaj pa«, pravi žena, »gotovo je bolje povečerjala kakor ti.«

»Kako to misliš«, sem vprašal.

»Takoj ti pokažem, kaj mi je napravila ta presneta žival.«

Potegnila je iz zavetišča okrnjeno salamo in zagodrnjala, grozeč sovi:

»A, beštija ti hudobna, kruh, krompirček in zelenjava ti ne gredo v slast, to dragocenost pa, ki sem jo tako hranila za svojega sestradanega moža, te ti ni bilo škoda? Tatica požrešna!

»Kaj hočeš«, sem tolažil ženo, žival je in zato nima pameti. Ona ne more razumeti, kaj je prav in kaj ne.

»Sedaj bo gotovo žejna, daj ji malo mleka«, sem svetoval

Bilo me je sram samega sebe, da je nedolžna ptica trpela za mojo pregreho, a kljub temu sem bil zadovoljen, da se je stvar sama tako dobro iztekla in prvič sem občudoval Stvarnikovo modrost, ki je sicer dala pticam dar, da s petjem izražajo svoja čustva, a jim je odtegnila zato — dar govora

M. Kodrič

KRATKE ZANIMIVOSTI

Tudi v Sibiriji imajo svojo Postojnsko jamo na obrežju Japonskega morja. Jamo je odkril lovec, ki je o tem pripovedoval znanemu raziskovalcu pokrajine Usuri, Arsenjejevu, ki jo je kasneje prvi raziskal. Sedaj privablja jama mnoge izletnike, ki prihajajo iz vseh predelov Daljnega vzhoda občudovat to naravno tvorbo. V jamo prideš skozi predor v skali. Votlina ima tri dvorane, ki so dolge več kot en kilometer in so povezane z ozkimi prehodi. Da prideš iz ene dvorane v drugo, se moraš plaziti po trebuhu. Ko pridemo v jamo, pozabimo takoj na vse neprijetnosti in se ustavimo brez besed, očarani od njene lepote. Stene se bleščijo kot sneg, zdi se, da podpirajo strop stebri fantastičnih oblik. S stropa vise ogromni stalaktiti, z dna pa rastejo stalagmiti. Stene jame so pokrite s plastmi blestečega apnenca, ki se je nabral v stoletjih in ki izgleda kot zamrzel vodopad, ki se v luči iskri kot briljant. Glas se ponavlja s tisočkratnimi odmevi, padec kamna je slišati kot grmenje ogromnega plazu.

*

V zadnjih letih so bili doseženi v sviloprejstvu v SZ sijajni uspehi. Sviloprejke so začeli gojiti na novih področjih. Zelo dobre uspehe so dosegli v Srednji Aziji in v Zakavkaziji. Tam goje posebno vrsto, ki ji je ime ajlantaza in ki je doma na Daljnem vzhodu. Pred vojno so jo gojili kmetje na Kubanu, v južni Ukrajini, v severnem Kavkazu in v Moldaviji. Znani sovjetski specialist prof. Četverikov je s pomočjo križanja metuljev razvil novo vrsto, ki je primerna za ostrejše podnebje in ki daje dolgo svileno nit. Njene žuželke dosežejo tudi en gram in svilnata nit je dolga 1180 metrov, dočim je največja dolžina nitke, ki jo da kitajska sviloprejka, 700 metrov.

Sviloprejka, ki jo je vzgojil Četverikov, se lahko goji po vsem evropskem delu Sovjetske zveze. Znanstveniki nadaljujejo sedaj poizkuse, da bi gojili sviloprejke na hruškah, kar bi omogočilo industrijsko sviloprejstvo na severu Sovjetske zveze.

REŠITEV KRIŽANKE ŠTEV. 3

Vodoravno: 1. Lenin, 7. Amerika, 8. vatel, 9. IC, 10. st, 11. rov, 13. eni, 14. ako, 15. vez, 16. ta, 17. naga, 18. Solun, 19. rž, 21. viri, 22. EAM, 24. to, 25. led, 27. čč, 29. risanka, 31. ata, 32. naš, 33. Biron.

Navpično: 1. Lavoratore, 2. Ema, 3. netivo, 4. Irec, 5. Nil, 6. partizani, 10. Snegurečka, 12. Oka, 13. Evalit, 17. NOV, 20. žaliti, 23. mesar, 26. da, 28. čaša, 29. Rab, 30. nnn.

Radiofonski spored

Slovenska poročila vsak dan ob 7.15, 12.45, 20.00, 23.10. — Objava sporeda ob 7.10.

Ostali spored od 10. do 16. II. 1946:

NEDELJA 10. II. — 12.30 — Kmetijsko predavanje — 19.00 — Šentjakobski pevski zbor prosvetnega društva »Ivan Cankar« pod vodstvom dirigenta Švare Vlada s sledečim sporedom: 1. Venček Koroških narodnih, 2. Vodopivec: Moje gosli, 3. Aljaž: Triglav, 4. Adamič: Zaviški fantje, 5. Vodopivec: Na poljani, 6. Vanda: Slovo, 7. Sattner: Pogled v nedolžno oko — 19.20 — Ruska baltena glasba — 19.50 — Predavanje o šolstvu.

PONEDELJEK 11. II. — 12.30 — Poljudno znanstveno predavanje — 19.00 ženska ura — 19.20 — Slovenske pesmi — 19.30 — Violinski koncert Karla Rupla, pri klavirju dr. Gojmir Demsar (Beethoven: Sonata op. 24 v F-duru za violino in klavir, Paderevski: Menuet, Saint-Saens: Labodji spev, Logar Mihovil: Menuet).

TOREK 12. II. — 12.30 — Predavanje o prosveti — 19.00 — Mladinska ura — 19.20 — Obvestila svojcem — 19.30 — XVI. ljudska glasbena ura: Češka glasba: Bedrich Smetana.

SREDA 13. II. — 12.30 — Zdravniška rubrika — 19.00 — Oddaja odreda Jugoslovanske armade — 19.30 — Svet brez sovraštva (3. dejanje).

CETRTEK 14. II. — 12.30 — Pregled tiska — 19.00 — Klavirski koncert Kette Almira — 19.15 — Slovenščina za Slovence — 19.30 — Pestra glasba.

PETEK 15. II. — 12.30 — Tedenski pregled konference Združenih narodov — 19.00 — Komorni zbor — 19.30 — Obvestila svojcem — 19.45 — Balade.

SOBOTA 16. II. — 12.30 — Predavanje — 19.00 Jazz glasba — 19.30 — Oddaja za konec tedna: Škedenjski običaji.

Križanka št. 3

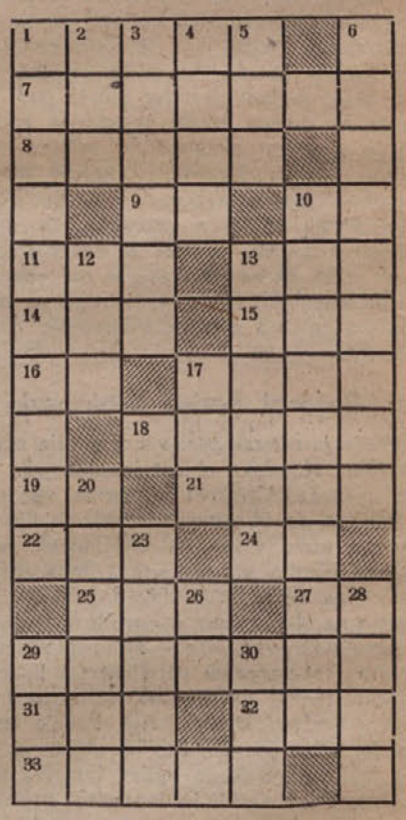

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. voditelj slovenskega ljudstva, 6. orožje, 7. živalski glas, 9. kratica za sledeči, 10. žensko ime, 12. prenašalci sporočil, 13. svetovno znani ruski pisatelj, 14. izraz soglasnoti, pritrjevanja, 15. reka v Sovjetski zvezi, 17. kratica za enoto površinske mere, 19. osebni zaimek, 20. ime note v solmizaciji, 22. žito, 24. naziv, naslov, 26. število, 28. zunanji minister Sovjetske zveze, 30. osebni zaimek, 31. premikati se, 32. božanstvo starih egipčanov, 34. italijanski veznik, 35. število, 37. glavno mesto federativne ljudske republike Jugoslavije.

Navpično: 1. nebesni pojav, 2. globlje v morje segajoči del celine, 3. bivališče, 4. junaška pesem, 5. žensko ime, 8. začetek, priprava, 9. vitko, 11. muslimani ga častijo, 12. število, 16. pripadnik ljudstva, ki živi ob morju, 18. enota površinske mere, 21. rimska naselbina na tleh današnje Ljubljane, 23. opravljati kmečko delo, 25. skrajšano žensko ime, 27. znamenja, ki se jih poslužuje glasba, 29. živali, ki živijo ob rekah in se hranijo z ribami, 33. tekočina, brez katere ni človeškega življenja, 35. dva enaka soglasnika, 36. veznik.

Odgovarja dr. MIRKO KORŠIČ. — Založba Primorskega dnevnika, Trst. — Tiska Zadružna tiskarna v Trstu.